ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 49 (1686) | Аўторак, 19 чэрвеня 1962 года | Цана 4 кап.

ПАРТЫЯ КЛІЧА

Партыя звяртаецца да народа... Мы прывыклі да гэтых слоў, але кожны раз з нейкім асаблівым пачуццём успрымаем іх і з радасцю думаем аб тым, што для Камуністычнай партыі інтарэсы народа вышэй за ўсё, што, вырашаючы важныя пытанні камуністычнага будаўніцтва, партыя заўсёды раіцца з народам і знаходзіць у яго поўную падтрымку.

Вось і днямі быў апублікаваны Зварот Цэнтральнага Камітэта КПСС і Савета Міністраў СССР да калгаснікаў і калгасніц, рабочых і работніц саўгасаў, вучоных і спецыялістаў сельскай гаспадаркі, работнікаў вытворчых калгасна-саўгасных упраўленняў, да партыйных і камсамольскіх арганізацый, да камуністаў і камсамольцаў калгасаў і саўгасаў, да ўсіх працаўнікоў вёскі. ЦК КПСС і Савецкі ўрад, гаворыцца ў гэтым дакуменце, вырашылі звярнуцца да працаўнікоў вёскі і адкрыта пагаварыць аб самых неадкладных пытаннях далейшага ўздыму жывёлагадоўлі.

Развіццё сельскай гаспадаркі знаходзіцца пад неаслабнай увагай усёй партыі і савецкага народа. Ажыццёўлены буйныя меры па ўздыму калгаснай і саўгаснай вытворчасці. З кожным годам павялічваюцца асігнаванні па бюджэту на развіццё сельскай гаспадаркі. Летась былі зніжаны цэны на сельскагаспадарчыя машыны, запасныя часткі, гаручае і ўстаноўлены ільготы па падаходнаму падатку. Нядаўна былі павышаны закупачныя цэны на мяса і масла. Усё гэта дае значныя дадатковыя сродкі для таго, каб упэўнена рухаць сельскагаспадарчую вытворчасць наперад. І ў гэтай важнай справе дасягнуты значныя поспехі.

Але таго, што зроблена, яшчэ далёка недастаткова, гаворыцца ў Звароце ЦК КПСС і Савета Міністраў СССР. Патрэбны далейшыя гераічныя намаганні працаўнікоў вёскі, каб за кароткія тэрміны ўзняць вытворчасць прадуктаў сельскай гаспадаркі на той узровень, якога патрабуе сучаснае развіццё нашай краіны. У Звароце ЦК КПСС і Савета Міністраў вызначаны практычныя задачы па развіццю грамадскай жывёлагадоўлі. указаны канкрэтныя шляхі хуткага павелічэння вытворчасці мяса, малака, масла.

Зварот ЦК КПСС і Савета Міністраў СССР знаходзіць гарачы водгук у сэрцах працаўнікоў вёскі. Самаадданай работай на палях і фермах заклікаль яны выканаць свой абавязак — даць краіне столькі прадуктаў жывёлагадоўлі, каб поўнасцю задаволіць патрэбнасці ў іх насельніцтва.

У вырашэнні гэтай задачы павінны актыўна удзельнічаць і работнікі культуры. Іх абавязак — шырока растлумачыць працаўнікам вёскі Зварот ЦК КПСС і Савета Міністраў СССР, дапамагаць партыйным і камсамольскім арганізацыям разгортваць сацыялістычнае спаборніцтва за хутчэйшы ўздым жывёлагадоўлі, прапагандаваць перадавы вопыт.

Партыя кліча працаўнікоў вёскі на новыя рубяжы ў нашым няспынным руху наперад. Партыя кліча на гераічную працу ў імя пабудовы камунізма ў нашай краіне.

З ВІЗІТАМ ДРУЖБЫ

18 чэрвеня ў 9 гадзін па мясцоваму часу (у 10 гадзін маскоўскага часу) у Бухарэст па запрашэнню Цэнтральнага Камітэта Румынскай Рабочай партыі, Дзяржаўнага Савета і Савета Міністраў Румынскай Народнай Рэспублікі з візітам дружбы прыбыла Савецкая партыйна-ўрадавая дэлегацыя на чале з Першым Сакратаром ЦК КПСС, Старшынёй Савета Міністраў СССР М. С. Хрушчовым.

На вакзале Бэняса дэлегацыю сустракалі Першы сакратар ЦК РРП, Старшыня Дзяржаўнага Савета РНР Г. Георгіу-Дэж, Старшыня Савета Міністраў РНР І. Г. Маўрэр і іншыя кіруючыя дзеячы партыі і ўрада, шматлікія прадстаўнікі грамадскасці румынскай сталіцы.

(ТАСС).

ПРАЦА, ХЛЕБ І МАРА

Пятро ВАСІЛЕЎСКІ,
спец. кар. «Літаратуры і мастацтва»

У ЗОНУ Баранавіцкага тэрытарыяльнага вытворчага калгасна-саўгаснага ўпраўлення ўліліся два буйныя раёны — Баранавіцкі і Гарадзішчанскі.

На землях гэтых двух раёнаў — дваццаць узбуйненых калгасаў, пяць саўгасаў і адна эксперыментальная база. Зямлі тут шмат. Толькі аднаго ворыва 82 058 гектараў ды сенакосаў 14 948, больш тысячы гектараў садоў, каля дзвюх тысяч гектараў залежаў.

Па ўрадлівасці гэта землі сярэднія. Не ўгноіш, як мае быць, ураджаю не чакай. Лепшыя землі — тарфянікі, але і яны патрабуюць руплівага догляду. Адным словам, як той казаў, — зямля — талерка: што пакладзеш, тое і з'ясі.

Зусім не выпадкова новая ўстанова па кіраванню сельскай вытворчасцю размясцілася ў Баранавічах, у вялікім доме на плошчы імя Леніна. Працуе яна дружна, без лішняй засядацельскай мітусні і бюракратычнай пісаніны. Партыя накіравала сюды лепшых сваіх работнікаў. У гэтыя гарачыя дні ўсе яны працуюць з асаблівым напружаннем. Дарагая кожная хвіліна. Амаль не бываюць у сваіх службовых кабінетах, якія пахнуць свежай фарбай, парторг абкома партыі пры ўпраўленні Аляксандр Уласавіч Рак і яго першы памочнік, важак калгаснай моладзі, камсорг абкома камсамола Уладзімір Дземенкавец.

Шмат клопатаў у галоўнага агранома ўпраўлення Аляксандра Мікалаевіча Дудука. «Адна толькі барацьба з «мокрымі настроямі» пазбавіла сну», — дабрадушна скардзіцца Аляксандр Мікалаевіч. І на пытанне, а што гэта за такія «мокрыя настроі», адказвае:

— А вось што. Маем мы калгас «Пераможац». Па плану ён павінен засеяць 400 гектараў кукурузы, а пасеяў — кот наплакаў. Пытаюся: чаму, у чым справа? Брыгадзіры ў адзін голас: нельга сеяць, глеба мокрая, прападзе зерне. Тут і прыходзіцца разбіваць гэтыя «мокрыя настроі», даказваць, пераконваць, што зерне кукурузы не баіцца вільготнай глебы. Вядома, ёсць у калгасах і такія мудрацы, што падобнымі размовамі проста прыкрываюць непадрыхтаванасць да сяўбы. Адным словам, клопатаў зараз у мяне поўна.

А ў галоўнага інжынера ўпраўлення свае клопаты. Каму ж, калі не яму, ведаць, што будучае зоны ў паслядоўнай механізацыі сельскай гаспадаркі і ў першую чаргу — працаёмкіх работ. Гэта адзіны шлях уздыму сельскагаспадарчай вытворчасці, шлях да багацця прадуктаў харчавання і прамысловай сыравіны. На гэтым шляху яшчэ шмат працы. Не хапае яшчэ і машын, а многія з іх патрабуюць удасканалення, не пераможаны яшчэ да канца і антымеханізатарскія настроі.

Здаецца, што выгады механізацыі і не патрабуюць доказаў, яны вельмі наглядныя. І ўсё ж... Ну, вось хоць бы даільныя апараты на малочных фермах. Быў час, калі не так проста было дастаць іх. Цяпер ідзі — купляй, колькі хочаш. Але ў некаторых калгасаў, як толькі заходзіць размова, каб купіць апараты, чуюцца скептычныя галасы:

— Нашы каровы да гэтай хітрай тэхнікі не прывыклі. Брыкацца будуць і малака не дадуць, І плакалі нашы грошыкі...

Вось так разважалі і ў калгасе «Перамога» Гарадзішчанскага раёна. Але цвярозыя галасы ўзялі тут верх, і калгас купіў два даільных апараты ДПР-2, адзін ДЗАМ і універсальную даільную станцыю УДС-1. Што ж, першы блін, як кажуць, камяком: сапраўды, кароў палохаў шум даільных апаратаў і яны не аддавалі малако поўнасцю. Скептыкі пасмейваліся. Як жа! Яны аказаліся прарокамі.

Але даяркі, убачыўшы ў новай тэхніцы палёгку сабе, не адступалі, і ўсё хутка наладзілася. А першыя ж падлікі канчаткова выбілі глебу з-пад ног скептыкаў: іх аргументы былі пабіты. У калгасе 627 дойных кароў. Пры ручным даенні кожная даярка ад сілы абслугоўвала 11—12 кароў. Больш пяцідзесяці даярак завіхалася ад цямна да цямна на калгаснай ферме. Хапала ім! А цяпер адна даярка без вялікіх намаганняў абслугоўвае 23—25 кароў. Колькасць занятых на ферме жанчын адразу скарацілася роўна на палавіну. Калгас сэканоміў за год больш 20 500 рублёў. А ўся добрая задума — купля і ўстаноўка даільных агрэгатаў каштавала калгасу 7 500 рублёў. Трынаццаць тысяч чыстага прыбытку! Скептыкам прыйшлося канчаткова прыкусіць языкі. Сабекошт кілаграма малака з 11 капеек знізіўся да васьмі. Маючы такую вялікую эканомію, калгас не паскупіўся і павысіў грашовую аплату даяркам адразу на 25 працэнтаў. І цяпер у калгасе «Перамога» вельмі паважаюць усялякую механізацыю. З антымеханізатарскімі настроямі тут пакончана назаўжды.

У механізацыі вялікае заўтра, а пакуль што сельскія ўмельцы працуюць не пакладаючы рук, праяўляюць шмат выходлівасці і кемлівасці, каб як мага палегчыць працу, зрабіць яе больш прадукцыйнай. І добрым дарадчыкам сельскіх механізатараў з'яўляецца галоўны інжынер упраўлення Б. Адамчык.

...На адных дзвярах упраўлення вісіць часовая паперка, на якой ад рукі напісана: «Сельскія спецыялісты». Спецыялісты ўсіх галін сельскай вытворчасці аказваюць вялікую дапамогу калгаснікам у выкананні задач, пастаўленых партыяй і ўрадам. Рашэнне павысіць закупачныя цэны на прадукты жывёлагадоўлі гэта — разумны крок да багацця. І ў сельскіх працаўнікоў цяпер добры настрой. А калі на сэрцы весела, дык і справы ідуць весялей. Даяркі Саргачоўскай фермы калгаса «17 верасня» Гарадзішчанскага раёна звярнуліся да сваіх сяброўак па працы з заклікам змагацца за пудовыя надоі малака ад кожнай каровы ў летнія месяцы. Гэты заклік падтрымалі ўсе калгасы і саўгасы Баранавіцкай зоны.

Энтузіязм, з якім калгаснае сялянства сустрэла рашэнні партыі і ўрада, — верная зарука будучых поспехаў.

* * *

Пад коламі «газіка» шуршаў вільготны асфальт. Святло сустрэчных машын імгненна вырывала з цемры ствалы прыдарожных таполяў, слупы. Аляксееў сядзеў побач з шафёрам і кляваў носам. Пры кожным штуршку ён уздрыгваў і крыху збянтэжана расплюшчваў вочы, углядаючыся ў цемру праз ветравое шкло машыны.

Журналіст (ён сядзеў ззаду) нахіліўся да Аляксеева і, усміхаючыся, сказаў:

— Што, таварыш начальнік, цяжкі хлеб «штурхача»?

Аляксееў павярнуў галаву і паглядзеў на журналіста спакойным, без ценю абразы позіркам. Журналіста чамусьці збянтэжыў гэты позірк.

— Прабачце, — прамармытаў ён. — Я пажартаваў.

— Хлеб «штурхачоў» скончыўся, — сказаў Аляксееў. — Мінуўся іх час. І калі хочаце ведаць, дык я сябе зараз адчуваю не «штурхачом», а як бы прыпісаным адразу да ўсіх калгасаў нашай зоны. Для мяне ўся наша зона — адзіны вялікі калгас, і я ў ім звычайны працаўнік, як усе астатнія.

— Ну, і як жа ідуць справы ў гэтым калгасе? — запытаў журналіст, падаўшыся грудзьмі на спінку сядзення, каб зручней было слухаць Аляксеева.

Аляксееў пацісніў плячыма:

— Вы ж ведаеце народную прымаўку: куранят па восені лічаць. Але бадай што застарэла гэта народная мудрасць. Цяпер прыходзіцца лічыць куранят яшчэ ў яйках, усё наперад прыкідваць, каб да восені не застацца ні з чым. Наша зона не з лёгкіх. Зямля сярэдняя і ўраджаі такія ж. Людзей у калгасах не хапае. Уся надзея на механізацыю. А сказаць, што калгасы поўнасцю ўжо задаволены тэхнікай — не скажаш. Куды ні прыедзеш — адны і тыя ж просьбы: давай машыны, бо ні сеяць, ні жаць не паспяваем...

— Дык трэба ціснуць на «Сельгастэхніку»! — з наіўным пафасам параіў журналіст.

— Ды ціснем. Яшчэ як. Але з гэтай установай пытанне трэба рашаць кардынальна. Няхай яна будзе на сваім каштарысе, калі ёй гэтага вельмі хочацца, але ў аператыўным плане яна павінна падпарадкавацца нашаму ўпраўленню. А так што атрымліваецца? Напрыклад, у нашай зоне ёсць два аддзяленні «Сельгастэхнікі». І хоць кіраўнікі гэтых аддзяленняў Дзерваед і Чабатар непасрэдна звязаны з нашым упраўленнем і забяспечваюць патрэбы калгасаў нашай зоны, працуюць яны ў поўным адрыве ад нас, кіруючыся сваімі ўласнымі «планамі» і разнарадкамі. Таму з імі вельмі часта ніяк нельга дамовіцца. Бывае нават і так: я збіраю сваіх спецыялістаў, а Дзерваед і Чабатар у гэты ж самы час сваіх. Вырашаем мы па сутнасці адны і тыя ж пытанні, але кожны ў сваёй «вотчыне». Навошта гэта? Для карысці справы трэба з гэтым канчаць. Тэхніка павінна быць у адных руках. Мы непасрэдна займаемся вытворчасцю, — нам і машыны ў рукі. А як жа інакш! Ці ўзяць будаўніча-меліярацыйныя ўпраўленні, так званыя БМУ. Паверце, гэтае самае БМУ сядзіць у нас у пячонках. Вось зусім нядаўна адбылася такая гісторыя. Ёсць у нашай зоне калгас імя Дзяржынскага. Слабы калгас. Вінаваціць ва ўсім кіраўнікоў калгаса будзе несправядліва. Бо ёсць і іншыя аб'ектыўныя прычыны. І галоўная з іх — кепская зямля. Думалі мы, думалі, што рабіць, як памагчы калгасу падняцца на ногі і вырашылі: аператыўна правесці меліярацыйныя работы і на асушаных тарфяніках пасеяць усё тое, што паможа ўзняць жывёлагадоўлю. Дамовіліся, каб эксперыментальная база «Вольна-Чарніхова» памагла калгасу. База выдзеліла 70 тон бульбы. Памаглі калгасу насеннем і тэхнікай. Усё ішло добра. Засталося толькі дамовіцца з гэтым самым БМУ. Сустрэліся мы з Ганчаровым, начальнікам нашага БМУ. Так і так, кажу. Ён уважліва выслухаў мяне і зусім спакойна адказвае: «Нічога з гэтай вашай дабрачыннай выдумкі не выйдзе. Па нашаму плану меліярацыйныя работы ў калгасе імя Дзяржынскага запланаваны толькі на 1963 год. План ёсць план і нічым памагчы мы не можам». І скончана размова. А што ім? У іх свае планы, у нас свае. Няма ў нас агульных інтарэсаў. Ды калі меркаваць па тэмпах іх працы, дык інтарэсы іх, наогул, вельмі мізэрныя. Работы яны заўжды бязбожна зацягваюць, гаспадарчыя справы калгасаў іх зусім не хвалююць. Быццам яны свае каналы на Марсе ці Венеры капаюць. Нездарма ж іхнія работнікі так злосна жартуюць: «На Беларусі балот шмат. Спяшайся — не спяшайся — усіх не перасушыш».

Вось яны і не спяшаюцца. А калі б яны былі падпарадкаваны нашаму Міністэрству вытворчасці і нарыхтовак, мы б адвучылі іх ад падобных жартаў. Работы ж непачаты край, не да жартаў.

...Кружылі перад ветравым шклом цёмныя палі. Стомлена адкінуўшыся на спінку сядзення, Аляксееў крыху памаўчаў і, закурыўшы, ціхім, задуменным голасам гаварыў далей.

— Як і кожнае новае пачынанне, рашэнне аб арганізацыі тэрытарыяльных упраўленняў спачатку здалося крыху дзіўным. І чаго таіць, справа мінулая, падумалася тады: ну, вось яшчэ адна рэарганізацыя... Яшчэ адна новая ўстанова... А ці здолее яна зрушыць воз з месца? Што ж, прайшоў яшчэ невялікі час, але ўжо з упэўненасцю можна сказаць: справа зроблена неабходная і прагрэсіўная. Вядома, шмат чаго яшчэ, як кажуць, не ўтрэслася, ёсць яшчэ аб чым падумаць, паспрачацца. Але адно, на маю думку, бясспрэчна: усё кіраўніцтва і планаванне, усе ўстановы, якія маюць дачыненне да сельскай вытворчасці, усе матэрыяльныя фонды павінны быць сканцэнтраваны ў адных руках, гэта значыць — у тэрытарыяльных упраўленнях. Толькі тады яны выканаюць ускладзеныя на іх задачы — узняць калгасную вытворчасць у самы кароткі тэрмін на небывалую вышыню.

...Наперадзе засвяціліся агеньчыкі — набліжаліся Баранавічы.

Пераезд быў закрыты. Шафёр прытармазіў. Ляскаючы счапленнямі, міма каціліся платформы з мінскімі трактарамі. Платформ было шмат, бясконца адна за адной яны паяўляліся з цемры і знікалі.

Аляксееў прагным позіркам праводзіў кожную платформу. Раптам усміхнуўся і сказаў:

— Іншы раз у мяне ўзнікае дзіцячае жаданне: адчапіць бы з дзесятак платформ — і ў нашай зоне была б вырашана праблема механізацыі... Але нічога! Пройдзе крыху часу, і будзе ў нас поўнасцю механізаваная, высокапрадукцыйная сельская гаспадарка. Абавязкова будзе!

Верыцца, што яго мара стане, ужо неўзабаве стане рэчаіснасцю!

Заканчэнне. Пачатак гл. у № 48 г. г.

У Элеаноры Васіленка прафесія фальцоўшчыцы. Дзяўчына працуе на Мінскім паліграфічным камбінаце імя Я. Коласа. Праз яе працавітыя рукі прайшлі сотні тысяч экземпляраў кніг мастацкай, палітычнай, сельскагаспадарчай літаратуры. Элеанора не толькі добра працуе. Яна — актыўны ўдзельнік грамадскага жыцця: слухач школы камуністычнай працы, дружынніца. Дзяўчыну любяць і паважаюць таварышы па рабоце.

Фота Ул. КРУКА.

СОРАК ЧАТЫРЫ КАНЦЭРТЫ Ў ПОЛЬШЧЫ

З паездкі па Польскай Народнай Рэспубліцы вярнулася група майстроў мастацтва Беларусі. Артысты Тэатра оперы і балета і філармоніі на працягу 47 дзён праехалі па краіне 6 тысяч кіламетраў і далі 44 канцэрты.

Паездка беларускіх артыстаў была вельмі паспяховай. Народныя артысты БССР Л. Бражнік, Т. Ніжнікава, цымбаліст лаўрэат Сусветнага фестывалю моладзі В. Бурковіч, заслужаныя артысты рэспублікі В. Крыкава і Г. Мартынаў, жанглёр А. Дудкін, канцэртмайстар І. Палівода і іншыя ўдзельнікі канцэртнай групы пазнаёмілі польскіх гледачоў з лепшымі творамі беларускага мастацтва і савецкай музыкі.

Выступленні адбыліся ў Радаме, Любліне, Ольштыне, Гайнаўцы, Жэшуве, Быдгашчы і радзе іншых гарадоў.

ФІЛЬМЫ АМАТАРСКІХ СТУДЫЙ

У баранавіцкім кінатэатры «Кастрычнік» адбылася прэм'ера фільма, знятага гарадской грамадскай студыяй. Карціна складаецца з чатырох навел, прысвечаных працоўным будням горада.

Брэсцкая аматарская студыя пры кінатэатры «Мір» стварае фільм аб пагранічным Брэсце, яго людзях, аб працоўных буднях, выдатных мясцінах горада.

ДА ЮБІЛЕЮ СТАРАЖЫТНАГА ГОРАДА

Супрацоўнікі Цэнтральнага дзяржаўнага архіва кіна-фота-фонадакументаў БССР падрыхтавалі і выслалі ў Полацк 118 фатаграфій для фотавыстаўкі, прысвечанай 1 100-годдзю горада. Фатаграфіі расказваюць аб дарэвалюцыйным Полацку, помніках старадаўнасці, аб актыўнай рэвалюцыйнай дзейнасці бальшавікоў, партызанскай барацьбе ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Многія з іх расказваюць аб выдатных справах працаўнікоў горада, якія змагаюцца за датэрміновае выкананне сямігодкі.

Вялікую цікавасць маюць фатаграфіі 1889—1891 гадоў, на якіх паказан від горада з левага берагу Дзвіны, Цэнтральная плошча з помнікам героям Айчыннай вайны 1812 года, план горада XVI—XVII стагоддзяў, Чырвоны ўзгорак, паштовы тракт, мост цераз раку Струнну і іншыя.

На многіх фатаграфіях — бальшавікі — удзельнікі Кастрычніцкіх падзей, кіраўнікі Полацкай партыйнай арганізацыі, члены Савета салдацкіх і афіцэрскіх дэпутатаў Трэцяй арміі.

Рад здымкаў адлюстроўвае баявыя дзеянні партызан злучэння Лепельска-Полацкай зоны ў барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Вялікую цікавасць мае фатаграфія, на якой паказана 80-гадовая калгасніца з Віцебскай вобласці М. Кашук, узнагароджаная медалем «За баявыя заслугі». У 1943 годзе яна правяла у тыл працаўніка савецкіх танкістаў.

Камплектуюцца сельскія бібліятэкі

Мінскі бібліятэчны калектар камплектуе літаратуру для сельскіх бібліятэк вобласці. Штодзённа адсюль адпраўляецца звыш 1 600 кніг па пытаннях сельскай гаспадаркі, навукі і тэхніні, культуры.

Для Дуброўскай і Бобрскай сельскіх бібліятэк Крупскага раёна днямі пасланы 4 том поўнага збору твораў Я. Коласа, раман «Людзі на балоце» І. Мележа, «Беларускія прыказкі, прымаўкі і фразеалогіі» Ф. Янкоўскага, шмат літаратуры па пытаннях агратэхнікі і вырошчванню агародніх культур.

Больш шасцідзесяці назваў кніг атрымаюць 14 сельскіх бібліятэк Бярэзінскага раёна. Сярод іх шмат твораў беларускіх пісьменнікаў.

Для грамадскага карыстання

Жыхарка пасёлка Касцюкоўка Гомельскага раёна Кіра Аляксандраўна Шэйкіна — аматар мастацкай літаратуры. У яе асабістай бібліятэцы шмат кніг. Гэтай мастацкай літаратурай карыстаецца не толькі гаспадар бібліятэкі. Дзверы дома Кіры Аляксандраўны расчынены для суседзяў. Па кнігі прыходзяць рабочыя, хатнія гаспадыні, студэнты пасёлка.

Асабістая бібліятэка Кіры Аляксандраўны рэгулярна папаўняецца.

У мінулым годзе К. Шэйкіна і інжынер завода Г. Панкова перадалі частку сваіх кніг у заводскую бібліятэку.

Ёсць асабістыя бібліятэкі ў жыхароў Касцюкоўкі — пенсіянера П. Басенкава, рабочага шклозавода В. Арлова, прараба В. Кухарава і іншых.

МІР — ГЭТА ЖЫЦЦЁ!

«Палітыка Злучаных Штатаў стварае ў большасці краін свету ўражанне, што ЗША — гэта дзяржава, якая гатова пайсці на тэрмаядзерную вайну, нават па ўласнай ініцыятыве, калі ёй не ўдасца дамагчыся сваіх мэт», — гаворыцца ў рэзалюцыі аб знешняй палітыцы, прынятай на з'ездзе амерыканскай аб'яднанай сацыялістычнай партыі, які праходзіў у Вашынгтоне.

(З ГАЗЕТ).

ЗЛАВЕСНЫ СЕЙБІТ.

Мал. М. ЖЫТНІЦКАГА.

НЕ ЎЗРЫВАЙЦЕ ВЫШЫНІ!

Узарваць і сонца
можна,
ды навошта
такая сіла!

Кнопку націснеш
неасцярожна —
і шар зямны наш
стане магілай.

Не схавацца
ў глыбокіх скляпеннях
за стодзверную
герметычнасць:
смертаносныя
выпраменьванні
знішчаць і логава
імперыялістычнае.

Шар зялёны.
Бязмерныя сіні.
Пад вятрамі
трапечуць вербы...
Не ўзрывайце
бомбай вышыні, —
узарвуцца
людскія нервы.

Іван ЛЕТКА,
рабочы Маскоўскага аўтазавода імя Ліхачова.

Эдзі АГНЯЦВЕТ Паклянёмся жывым!..

У 1959 годзе я прачытала ў часопісе «Жанчыны свету» вытрымкі з навуковага даклада амерыканскага вучонага, прафесара Лайнуса Полінга, які выступіў на Міжнароднай канферэнцыі за забарону атамнай і вадароднай зброі і за раззбраенне.

Прафесар пісаў аб тым, што ён любіць людзей, любіць расліны, зоры, акіян, каменні — усё, што існуе на свеце. І ён баіцца, каб гэты цудоўны свет не быў знішчаны.

Шляхам навуковага аналізу Лайнус Полінг даказаў, што ў выніку тэрмаядзерных выбухаў «колькасць радыёактыўнага вугляроду-14 у зямной атмасферы штогод павялічваецца на два працэнты. Радыёактыўны вуглярод — жывучы, працягласць яго існавання роўная ў сярэднім 8000 гадам».

Гэта — трагедыя чалавецтва... У выніку яе нараджаюцца дзецікалекі, вялікая колькасць людзей хварэе на белакроўе і рак касцей.

Амерыканскі вучоны пытаўся:

«Чаму не спыніць нашай шалёнай скачкі да смерці? Чаму не распачаць вырашэння сусветных праблем з дапамогай чалавечага розуму?»

Але драпежная зграя амерыканскіх імперыялістаў не хоча прыслухоўвацца нават да голасу свайго народа, абсалютна не лічыцца з тым, што выпрабаванні ядзернай зброі прыносяць аднолькавую шкоду як людзям іншых кантынентаў, так і людзям самой Амерыкі.

І зямля, і неба — усё пратэстуе супраць ядзерных выпрабаванняў, якія праводзяцца цяпер у космасе з ведама ўрада ЗША.

Трэба спыніць вар'яцкія дзеянні злачынцаў!

Дзяўчынка з жураўлікам — помнік дзецям, што загінулі ў жніўні 1945 года ў Хірасіме — гэта напамінак і заклік да ўсяго свету — не забудзьце!

І мы не забылі ні попелу Мінска, ні горкіх сірочых слёз!

Яшчэ плачуць маткі па сынах, якія не вярнуліся з вайны.

Баляць раны ў сэрцы, нанесеныя другой сусветнай вайной.

...Калі я гляджу ў ясныя вочы дзяцей — ці ў школьнай аўдыторыі, ці ў піянерскім клубе, ці на дварьі — я думаю аб адным: толькі б не было вайны!

Я веру ў тое, што сілы розуму, гуманізму, міру перамогуць! Інакш не можа быць!

Хочуць жыць,
хочуць жыць
Дзеці кожнай краіны!
І дзяцей, і зямлю
Уберагчы мы павінны.

Паклянёмся жывым,
Паклянёмся магілам:
Не дапусцім вайны.
З намі — праўда
і сіла!

З кінакамерай па рэспубліцы

На экранах гарадскіх кінатэатраў і сельскіх клубаў пачаў дэманстравацца кіначасопіс «Савецкая Беларусь» № 5 Мінскай студыі навукова-папулярных і хранікальна-дакументальных фільмаў, першы сюжэт якога расказвае аб святкаванні ў рэспубліцы 40-годдзя Усесаюзнай піянерскай арганізацыі імя Ул. І. Леніна.

«Каб расла на славу» — так называецца кінасюжэт, прысвечаны знатнаму механізатару-кукурузаводу калгаса імя Леніна Слаўгарадскага раёна Цярэнцію Радчанку.

Далей гледачы даведаюцца, што ў Слуцку ўвайшло ў строй новае прадпрыемства — бетонны завод: убачаць устаноўлены нядаўна ў Мінску на Цэнтральным паштамце гадзіннік, які паказвае час 50 гарадоў розных геаграфічных шырот Зямлі, наведаюць новабудоўлі сямігодкі — Кедайнаскі хімічны камбінат у Літве — брат нашага Салігорска.

Ні на адзін дзень не замірае жыццё Брэсцкага рачнога порта. Сюды па Дняпроўска-Бугскаму каналу беспярастанку прыходзяць баржы з крыварожскай рудой. Тут руда перагружаецца ў вагоны і накіроўваецца на заводы Польшчы і Чэхаславакіі.

Пра ўсё гэта таксама расказваецца ў кіначасопісе.

З вялікім задавальненнем гледачы зробяць захапляючае падарожжа на борце паветранага лайнера «АН-10» па маршруту Мінск — Адлер.

Заключны сюжэт кіначасопіса — «Госці з Арменіі» прысвечаны выступленню ў сталіцы Беларусі Армянскага дзяржаўнага ансамбля танца.

КНІГІ НАШЫХ СЯБРОЎ

У Мінску працуе адзіны ў рэспубліцы магазін кніг краін народнай дэмакратыі. Тут у вялікім выбары мастацкая, палітычная, сельскагаспадарчая, тэхнічная літаратура, выдадзеная ў краінах сацыялістычнага лагера.

Нядаўна ў магазін прысланы новыя кнігі, выдадзеныя ў Польскай Народнай Рэспубліцы. Сярод іх — пісьмы са зняволення Веры Харужай і ўспаміны пра яе. Цікавыя V і VI тамы «Люд Беларускі», у якіх змешчаны народныя беларускія песні. Аматары фотамастацтва здолеюць набыць «Альманах польскай фатаграфіі», «Фоташтогоднік 1962» прысланы з Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі.

Для тых, хто вывучае мовы краін народнай дэмакратыі, атрыманы руска-польскі і польска-рускі слоўнікі, руска-чэшскі слоўнік (у чатырох тамах), руска-балгарскі тэматычны слоўнік.

З'явілася на паліцах літаратура па мастацтву — кнігі пра балгарскую і індыйскую скульптуру.

Ёсць у магазіне і спецыяльная літаратура. Медыкі могуць набыць кнігі па хірургіі, вочных хваробах. Для будаўнікоў — шмат даведнікаў і табліц.

Жывеў вёсцы інтэлігент

Аня ЗАБЕГЛА на хвілінку ў кантору калгаса. Хацела пабачыць дзяўчат з бухгалтэрыі і яшчэ раз нагадаць ім, каб сёння вечарам абавязкова самі прыйшлі на рэпетыцыю і другім наказалі.

— Каторы раз збіраемся і ўсё дарэмна, — хвалявалася яна.

— Дык вам патрэбны сакратар камсамольскай арганізацыі калгаса «Радзіма»? — запытала яна ў нас. — Я і ёсць сакратар, а ў калгасе працую заатэхнікам. Што, правяраць прыехалі? — і кінула калючы позірк на няпрошаных гасцей.

Набліжалася навальніца. Усё неба завалакла чорна-сіняя хмара, раз-пораз успыхвалі бліскавіцы. Аня з трывогай глядзела ў акно: там відны былі жывёлагадоўчыя фермы калгаса.

Нечакана дзверы з грукатам расчыніліся, у пакой уляцела жанчына і адразу накінулася на заатэхніка:

— Сядзім, Чыркова, у канторы... Так, так, а на тое забылася, што куранят яшчэ раніцай прывезлі. Бяжы хутчэй ратаваць іх, бо іначай падохнуць усе... Для цябе клапачуся. Мне што!.. Ты распісалася, што прыняла куранят? Распісалася. Табе, любая, і адказваць, — уедліва гаварыла яна. — З мяне больш не спаганяй. Чуеш? Я па-пя-рэ-дзі-ла, запомні гэта, і яна хуценька выйшла з пакоя.

Адразу стала ціха. Заатэхнік зацята маўчала, думаючы пра нешта сваё. На яе маладым твары чаргаваліся хмурынкі абурэння, крыўды, нейкага нявыказанага смутку.

Час быў сапраўды нязручны для гаворкі. Нічога іншага не заставалася, як прапанаваць разам пайсці на ферму.

— Куранят ратаваць!.. — нечакана засмяялася Аня. — Не трэба. Я ж толькі што з фермы... Не так ужо страшны чорт, як яго малююць некаторыя перастрахоўшчыкі. На жаль, не пераваліся яны яшчэ ў нас.

Задумалася. Нечага ўсміхнулася і весела зноў пачала гаворку, нібы нічога не здарылася:

— Гэта нашы будні. Добра, што я не з палахлівых, а так даўно трэ' было б аддаваць канцы, — жартавала заатэхнік. — А тым часам, жыву, працую, змагаюся. Вядома, не адна. Памагаюць: партыйная арганізацыя, камсамолія, старшыня калгаса Пятро Васільевіч Мартысюк.

Дзяўчынку нельга было пазнаць. Яна ўвачавідкі мянялася. То злосная, то задумлівая, то вясёлая жартаўніца. Артыстка дый годзе! Талент для самадзейнасці. Цікава было назіраць за яе імгненнымі зменамі.

— І ўсё ж, давайце пагаворым, — спахапілася камсамольскі важак і нейкім сухім, афіцыйным тонам, нібы па-пісанаму, пачала «дакладваць»: — Камсамольцаў у нас 56. Працуюць у паляводстве, на фермах, у канторы. Даручэнні маюць не ўсе. Сходы бываюць у нас не рэгулярна. Сёлета мы правялі...

— А вы забудзьце пра лічбы. Лепш раскажыце, як працуеце, жывяце вы, малады сельскі інтэлігент, і вашы калегі, — папрасілі мы.

На момант яна збянтэжылася: як гэта раптам ды лічбы не патрэбны!? Без іх жа хоць у райком не паказвайся. А пасля хітравата ўсміхнулася і з палёгкай уздыхнула: так будзе лепш і цікавей. Пакуль тыя лічбы зачытаеш, пакуль прыгадаеш усе мерапрыемствы, што праводзіліся і не праводзіліся сярод моладзі, прападае ахвота гаварыць пра тое, што найбольш хвалюе, непакоіць... А такога яшчэ надзвычай многа.

Слясарная майстэрня сярэдняй школы № 11 г. Магілёва. Вучні 7-га класа Валерый Вераб'ёў і Уладзімір Прыходзька схіліліся над станком. Яны з цікавасцю займаюцца на практычных уроках. Юнакі рыхтуюцца стаць дастойным папаўненнем рабочага класа.

Фота І. КРАСУЦКАГА.

СПЫНІШСЯ — ПЛЫННЮ АДГОНІЦЬ НАЗАД

Я. ДАНСКАЯ

Аня Чыркова — малады сакратар. Каля паўгода нясе яна на сваіх плячах гэтую нялёгкую нагрузку. На фермах занята і раніцай, і днём, і вечарам. Паспрабуй уведай, як працуюць камсамольцы ў полі, а брыгада ж у калгасе не адна. Што ні дзень, то новыя клопаты: то на працу нехта не выйшаў і табе абавязкова скажуць пра гэта ды яшчэ ўпікнуць, бач, якія твае камсамольцы, то на палітзаняткі не ўсе прыйшлі, а там пачуеш, што нехта напіўся і бойку завёў. Пакуль разбярэшся, што было і хто прымаў удзел, дык бабскія языкі прамянташаць на ўвесь калгас: «Камсамольцы вінаваты». Пазней высвятляецца, што ніякая моладзь не прымала ўдзелу ў тым п'янстве, што ў каторы раз «ініцыятыву» праявіў усё той жа дзядзька Сцяпан. А бывае і крыўдна і балюча: сёй-той з моладзі ў царкву загляне, у пост у клуб не ходзіць, не танцуе... І за ўсё камсамольскі важак у адказе.

Палохае не адказнасць. Няхай сабе. Кажуць жа: узяўся за гуж — не кажы, што нядуж. Непакоіць іншае: заўжды стараешся зрабіць як найлепш, выходзіць жа часам наадварот. І не ведаеш, чаму не ладзіцца справа. Ну хоць бы, напрыклад, самадзейнасць. Гэта ж сорам дый годзе: што ні рабілі — ніякіх зрухаў! То хлопцы прыйдуць (у калгасе яны на дзіва вялікія аматары мастацтва), дзяўчат няма. Нарэшце, збяруцца ўсе — настаўнікаў не дазавешся. Гэта вельмі цяжка — не ведаць, у чым прычына... А сэрца падказвае адно: яна, прычына, заўсёды ў кіраўніку. Значыць, нешта недадумала, не так пагаварыла, не тое сказала, пагарачылася. Такое часта бывае з Аняй.

Колькі ўжо рабілі спроб згуртаваць моладзь, зацікавіць яе, — нічога не памагае. Няма ў Ратайчыцах аўтарытэтнага кіраўніка, няма і баяніста, якія б усёй душою аддаліся самадзейнасці. Каб самі гарэлі і другіх саграваўлі трапным жартам, звонкай песняй, вясёлым танцам.

— Дырэктар сямігадовай школы Сямён Сцяпанавіч Вялічка, — расказвае Аня, — дачасна «састарэў» і лічыць, што яму можна і не хадзіць на рэпетыцыі. Аграном Браніслаў Сідарэнка — вельмі заняты, хоць мог прынесці вялікую карысць, ён іграе на баяне. Настаўніца Вольга Аляксееўна Сыч лічыцца кіраўніком хору, але ініцыятывы асаблівай не праяўляе. Член камітэта камсамола, урач Эміль Натанавіч Дановіч — заўзяты рыбак, і гэтым усё сказана. Настаўнікі, медыцынскія работнікі рэдка чытаюць лекцыі...

— Не можа гэтага быць, — не вытрымаў такой ганьбы загадчык раённага аддзела народнай асветы Яўгеній Міхайлавіч Высоцкі, які прысутнічаў пры нашай размове. — Я зараз жа пазаву дырэктара школы.

Не паспелі агледзецца, як у пакой зайшоў высокі, стройны, гадоў трыццаці мужчына і адразу кінуўся ў атаку:

— Што ж вы хочаце, каб настаўнікі за вас працавалі? — гарачыўся дырэктар школы. — Настаўнікі заўсёды прыходзяць на рэпетыцыі, а ваша моладзь, дзе яна... І да якога часу ва ўсім будуць вінаваціць настаўніка? Ён і так больш за ўсіх робіць.

— Цяпер вясна... Людзі позна працуюць на полі ды і на фермах не гуляюць, — злосна гаварыла заатэхнік. — Пакуль управяцца на рабоце, сходзяць дадому павячэраць, а пасля толькі ў клуб. Час жа ідзе.

— Мы не можам чакаць да поўначы. Вы шукаеце вінаватых там, дзе самі недаробілі, — ушчуваў дырэктар камсамольскага сакратара.

Няёмка слухаць спрэчку двух разумных, паважаных на вёсцы людзей. Сорамна было за дырэктара, які з такой зацятасцю абараняў гонар свайго мундзіра і крыўдна за Аню Чыркову, ёй жа сапраўды нялёгка.

На тэрыторыі калгаса «Радзіма» працуе яшчэ Кругельская сярэдняя школа. Настаўнікі стварылі добры самадзейны калектыў. Іх агітбрыгада выступала ў Ратайчыцах. Але ніхто з кругельскіх настаўнікаў не падумаў памагчы калгаснай самадзейнасці, хоць ёсць у іх калектыве добры баяніст. Адгаворка адна — далёка. А гэтае «далёка» якіх пяць-шэсць кіламетраў.

Пагодзімся на горшым: ва ўсім вінаваты сакратар камсамольскай арганізацыі Чыркова. Але тады ўзнікае другое пытанне: ці мае права сельскі інтэлігент мірыцца з тым, што ў калгасе занядбана самадзейнасць, што моладзь мала чытае, што і на працы яна не заўжды паказвае прыклад.

А ці так ужо важна, каб кожны настаўніцкі калектыў меў сваю самадзейнасць? Добра, вядома, калі яна ёсць. Але значна лепш было б, каб гэтыя сілы аб'ядналіся. Тады сельская самадзейнасць адразу стала б больш паўнакроўнай. Гэта не распыляла б сілы, якіх і так не багата на вёсцы. Няхай будзе ў кожным калгасе, у кожным саўгасе дружны, зладжаны самадзейны калектыў! Няхай у ім побач выступаюць — трактарыст і настаўнік, даярка і ўрач, аграном і бібліятэкар.

МЫ ЧАСТА дакараем моладзь: яна, маўляў, нічым не цікавіцца, лянуецца працаваць, захапляецца аднымі танцамі ды джазамі. Ці так яно ў жыцці? Не будзем спыняць увагі на прыватных выпадках, іх, на вялікі жаль, яшчэ нямала. Лепш уважліва прыгледзімся, што за моладзь жыве і працуе сёння на вёсцы, чым занята яна, што хвалюе яе?

Для гэтага і прыкладаў шукаць не трэба. Само жыццё адкрывае шырокія прасторы працоўнаму юнацтву. Вось у калгасе імя Леніна ў вёсцы Голя толькі на адной ферме працуе 18 даярак, сярод якіх 16 дзяўчат маюць сярэднюю і сямігадовую адукацыю. На ўвесь раён славіцца гаспадыня птушкафермы калгаса імя Кірава — выпускніца сярэдняй школы Валянціна Калуповіч. Дзяўчына старанна працуе і адначасова завочна вучыцца ў інстытуце.

Васемнаццаць дзяўчат і юнакоў Кругельскай школы здаюць цяпер экзамены на атэстат сталасці. Высокі патрыятычны пачын праявілі камсамольцы-выпускнікі. Усім класам яны вырашылі застацца ў родным калгасе. Ужо вядома, хто будзе працаваць на ферме, хто — вырошчваць кукурузу, цукровыя буракі, а хто — вадзіць трактар, камбайн.

Значыць, правільна выхоўваў сваіх вучняў калектыў настаўнікаў Кругельскай школы. Незразумела адно, чаму цяпер гэтыя ж самыя педагогі абыякава ставяцца да таго, як жывуць і працуюць у калгасе іх былыя вучні, з якімі яны штодзень сустракаюцца і побач жывуць. Чаму не клапоцяцца аб іх культурным росце? Ды з гэтай моладдзю не толькі канцэрт у Ратайчыцкім сельскім клубе можна паставіць. З ёю горы можна зрушыць, калі знайсці ключык да кожнага сэрца і настроіць яго на камуністычную хвалю.

Калгаснік з сярэдняй адукацыяй — цудоўная ява нашых дзён. Мы сведкі і актыўныя ўдзельнікі ажыццяўлення Праграмы КПСС, у якой запісана аб знішчэнні розніцы паміж разумовай і фізічнай працай. Парасткамі новага багата сёння наша жыццё. Яны цягнуцца да сонца, святла. І наш абавязак — памагчы расквітнець маладым магутным сілам, якіх чакае вялікая будучыня.

І ўсё ж калгаснай моладзі, якая бярэ цяпер у свае працавітыя, дужыя рукі рашаючыя ўчасткі сельскагаспадарчай вытворчасці, аддаецца недаравальна мала ўвагі. Праўда, часам гэтую моладзь запрашаюць у раённы цэнтр, але, звычайна, гаворка носіць чыста утылітар-

(Заканчэнне на 4-й стар.).

АБ ВОПЫЦЕ ЛЕПШЫХ

Рэспубліканскі метадычны кабінет культурна-асветнай работы Міністэрства культуры БССР абагульняе вопыт лепшых дамоў культуры, клубаў, хат-чытальняў, друкуе зборнікі матэрыялаў у дапамогу культасветработнікам.

За апошні час выдадзен рад брашур і зборнікаў. Большасць з іх расказваюць аб тым, як падрыхтаваць цікавыя тэматычныя вечары, лекцыі і даклады, арганізаваць наглядную агітацыю і прапагандаваць новыя кнігі. У брашуры «Завуць агні новага» П. Дубовіка аўтар знаёміць з работай брыгаднага клуба калгаса «Новае жыццё» Карэліцкага раёна. Аб рабоце Бельскага сельскага клуба Полацкага раёна і Камянецкага сельскага клуба Мінскага раёна па прапагандзе сярод насельніцтва рашэнняў студзеньскага Пленума ЦК КПСС гаворыцца ў зборніку «Рашэнні партыі — у жыццё». «Узорныя вучэбныя праграмы для школ грамадскіх прафесій» — так называецца метадычны матэрыял аб падрыхтоўцы масавікоў-забаўнікаў, бібліятэкараў, мастакоў.

У адрас Рэспубліканскага метадычнага кабінета прыходзяць цікавыя матэрыялы з усіх канцоў краіны. Сярод назваў брашур, атрыманых ад кішынёўскіх сяброў, наступныя: «Клуб і калгасная вытворчасць», «Паходжанне і класавая сутнасць хрысціянскіх рэлігійных свят» і «З песняй работа спорыцца». Атрыманы зборнікі з Ноўгарада, Тамбова, Жытоміра і іншых гарадоў.

У ГОРАДЗЕ, ДЗЕ НЯМА ЦЫРКА

У Гомель нярэдка прыязджаюць на гастролі майстры цыркавой арэны. Нам давялося бачыць праграму цырка «Рыга», выступленні артыстаў кіеўскай і ленінградскай груп «Цырк на сцэне», мотагонкі на вертыкальнай сцяне пад кіраўніцтвам В. Салдатава.

Пра існаванне беларускага цырка гамяльчане ведалі толькі па газетных рэцэнзіях. Пазнаёміўшы са сваёй першай праграмай мінчан, наш нацыянальны калектыў накіраваўся ў вялікую гастрольную паездку па краіне.

Да гэтага так было заведзена: пакажа той ці іншы цыркавы калектыў праграму ў сталіцы роднай рэспублікі, а потым адразу едзе выступаць за яе межы, забываючы пра існаванне іншых гарадоў рэспублікі. І вось беларускія артысты аднымі з першых парушылі гэтую «традыцыю», вырашыўшы сёлетнім летам стаць перасоўнай трупай і прысвяціць свае гастролі землякам. Гэта тым больш важна, што ў Беларусі ўсяго адзін стацыянарны цырк і няма сваёй групы «Цырк на сцэне».

З Гомеля і пачалася гастрольная паездка па нашай рэспубліцы беларускага цыркавога калектыву. Кожны вечар глядзельная зала «Шапіто» была поўная народу. Аншлаг ішоў за аншлагам. Цыркавы паказ беларусаў спадабаўся публіцы не асобнымі, выдатна апрацаванымі нумарамі, а стройнасцю і цэласнасцю ўсёй праграмы, зробленай з добрай фантазіяй і сапраўдным густам.

Улюбёнымі позіркамі сустракалі і праводзілі гледачы сілавога жанглёра А. Неліповіча і дрэсіроўшчыка В. Ціханава. Арыгінальны паветраны палёт без сеткі артыстаў пад кіраўніцтвам А. Вязава здзіўляў смеласцю, яркімі трукавымі і артыстычнымі знаходкамі. На адным з цыркавых паказаў мне асабліва запомніўся захоплены твар майго суседа — хлапчука гадоў дзесяці-дванаццаці, калі ён глядзеў адзіны ў краіне нумар — «падвесны вертыкальны канат» у выкананні А. Данілавай і П. Мар'янкова. І тут я падумаў: вось таксама, напэўна, шмат гадоў назад упершыню прыйшоў у цырк маленькі гамяльчанін П. Мар'янкоў, цяпер вядомы ўсім нам цыркач, і адкрыў тады новы для сябе светлы, цудоўны свет мужных і дужых людзей, каб на ўсё жыццё звязаць з імі свой лёс. Я не ведаю, кім стане мой юны сусед, але я бачу, што ён глядзіць на манеж і марыць. А ў гэтым і сэнс сапраўднага мастацтва: клікаць людзей наперад, нараджаць у іх душах цудоўныя мары.

Назве праграмы «Бывайце здаровы» адпавядае фактычна цяпер толькі другое яе аддзяленне — атракцыён А. Шаг, які складаецца з сучасных і надзённых ілюзійных мініяцюр. Але мы даведаліся, што, удасканальваючы сваю праграму, беларускія артысты пачалі рыхтаваць новы сюжэтны паказ «Санаторый «Белавежская пушча». Перарабляюць свой нумар скакуны Аляксеевы. Калабок ператворыцца ў масавіка-забаўніка, А. Шаг — у доктара-псіхіятра. А Віктар Ціханаў днямі едзе ў сапраўдную Белавежскую пушчу. Адтуль ён прывязе чатырох зуброў, каб дрэсіраваць іх для новага нумара. Гэтых жывёл яшчэ ніколі раней не бачылі на цыркавой арэне.

З раніцы і да пачатку вячэрняга паказу ідуць у манежы рэпетыцыі.

Па плану Беларускі цырк павінен быў працаваць у Гомелі месяц. На развітанне артысты арганізавалі творчую сустрэчу з рабочымі завода «Гомсельмаш». У пралёце паміж заводскімі карпусамі ў час абедзеннага перапынку сабраліся сотні гледачоў. Яны ўладкаваліся на дрэвах і дахах, на кузавах машын і проста на зямлі. Былі кветкі і апладысменты, пажаданні творчых поспехаў. Але самай вялікай узнагародай для выканаўцаў была просьба ад шматтысячнага калектыву завода падоўжыць свае гастролі. І гастролі сапраўды былі падоўжаны на тыдзень.

Але вось, нарэшце, цырк паехаў ад нас. І ці прыедзе ён у наступным годзе — невядома. Мясцовыя старажылы не-не ды і ўспомняць: «А да вайны ж у Гомелі быў свой стацыянарны цырк, дзе выступалі такія вядомыя майстры арэны, як Сосіны, Польдзі...»

Мы не збіраемся ўзнімаць пытанне аб арганізацыі ў нашым горадзе прафесіянальнага цыркавога калектыву, хоць гэта было б вельмі добра. А вось пагаварыць пра развіццё гэтага папулярнага віду мастацтва ў самадзейнасці — даўно пара. У рэспубліцы, у тым ліку ў Гомелі, існуюць народныя тэатры, народныя харавыя капэлы, ансамблі песні і танца і нідзе няма, на жаль, самадзейнага цырка. А для яго стварэння ёсць усе ўмовы. Скажам, у нашым горадзе ёсць цудоўныя акрабаты, жанглёры, гімнасты, знойдуцца і цікавыя мастакі, рэжысёры, каб падрыхтаваць цэлую цыркавую праграму. Трэба, каб толькі знайшліся сапраўдныя энтузіясты-кіраўнікі, якія праявілі б ініцыятыву ў стварэнні самадзейнага цыркавога калектыву. Яму на дапамогу абавязкова прыйдуць нашы прафесіянальныя артысты, напрыклад, той жа жанглёр А. Неліповіч, які нямала працаваў раней у самадзейнасці.

Мы ганарымся тым, што Гомель даў савецкаму цырку такіх майстроў, як А. Вязаў і П. Мар'янкоў, і верым, што да вечна юнага, мужнага племені цыркавых артыстаў яшчэ далучацца новыя таленты з Гомеля, калі ў горадзе будзе створаны народны цырк.

Д. РАДЗІНСКІ.

г. Гомель.

У Брэсцкую вобласць на гастролі прыехаў калектыў Даўгаўпілскага дзяржаўнага музычна-драматычнага тэатра (Латвійская ССР).

У яго рэпертуары — шэсць аперэт і дзве драмы. За час гастроляў тэатр пакажа ў Брэсце, Баранавічах і іншых раёнах вобласці больш ста спектакляў.

На здымку сцэна з аперэты Б. Беліца «Вас чакаюць сябры». У ролях: звеннявой Тані — артыстка В. Варочкіна, трактарыста Рамана — артыст В. Шаўкалюк.

Фота В. ГЕРМАНА. (БЕЛТА).

ПЕРШАЕ

Ул. МЕХАЎ

АПАВЯДАННЕ

1. Крыху званчэйшым, чым звычайна, голасам яна сказала:

— Дык я іду... Можа ўсё-ткі і ты? Хоць раз сходзім, як людзі, разам...

Сказала і адчула, як замірае ў грудзях: а што, калі ён западозрыць няладнае ў гэтым званчэйшым, чым звычайна, голасе, і сапраўды захоча з ёю пайсці? А што, калі ён праявіць нечаканую тонкасць і зразумее фальш запрашэння — яна ж прапаноўвала схадзіць, «як людзі», толькі спадзеючыся, што ён адмовіцца! Спытае зараз, што гэта за вечар, хто будзе выступаць, скажа: «Можа і сапраўды...» Не, не, толькі не сёння! Не выдай сэрца! Не бі так гулка і цяжка!..

Ён не западозрыў, не праявіў тонкасць, не спытаў. Толькі зморшчыўся, разглядаючы сябе ў люстэрку:

— Як-небудзь абыдземся. Ідзі сама... Сорак гадоў бабе, а лётае па выстаўках, прэм'ерах ды літаратурных вечарах, як інстытутка!

З калідора азвалася маці:

— Барыс! Фі! Як не сорамна!

Іншым разам яна б і сама не змоўчала — адказала б і на «бабу», і на «інстытутку», і на «сорак гадоў». Але сёння — сёння яе гэта ані не кранала і яна з палёгкай перадыхнула:

— Добра. Усё гэта — старая песня. Але ты — што ты будзеш рабіць? Няўжо зноў увесь вечар пракачаешся на канапе з паскудным дэтэктывам?

Ён засмяяўся сытым вантробным смехам — божа, якая ў яго з'явілася пошлая манера смяяцца!

— Ды ўжо ж кожнаму сваё! Каму перачытваць Блока, а каму — «Ляльку пані Барк»! Не ва ўсіх жа такая вытанчаная натура, як у маёй шаноўнай гаспадыні дому!

Зноў пошласць. Ведае, што гэта яе злуе, і знарок, знарок... Але яна і цяпер змоўчала — іншым разам, іншым. Толькі перапытала:

— Дык усё-ткі — будзеш дома ці куды збіраешся!

Ён усё разглядаў сябе ў люстэрку.

— Усё туды ж — да Пятра Іванавіча. Пульку ж учора не закончылі...

Цяпер паморшчылася яна:

— Толькі, калі ласка, не да трох гадзін, як учора.

Ён буркнуў — яе аж перасмыкнула ад гэтага сытага самазадаволенага бурчання!

— Час ужо засвоіць наша правіла: у суботу сядзім дапазна, а ў нядзелю — да апошніх паведамленняў. Каб на службу з'яўляцца свежанькімі, як гурочкі! Нежынскія!

Апошняе слова яна пачула ўжо на лесвічнай клетцы.

2. Вечар запазніўся, і пісьменнікі — у тым ліку маскоўскія госці — гулялі перад пачаткам па фае. Яна адразу ўбачыла яго — убачыла зусім блізка, ля століка, дзе прадаваліся кніжкі. Яго абкружылі маладзенькія шчабятухі, і ён падпісваў кожнай з іх свой апошні зборнічак. Падпісваў левай рукою — на правай замест кісці быў пратэз.

Яна ведала, што ў вайну яго цяжка параніла. Яна ведала нават, дзе яго параніла — каля Харкава ў сорак другім. Яна ведала кожную дэталь яго жыцця, як ведала напамяць яго вершы, — усе яго кніжкі, да адной, старанна хаваліся ў яе стале на рабоце...

Але ж яны рассталіся чвэрць стагоддзя назад! Ён помніўся ёй гнуткім, як лазіна, гімнастам, лепшым танцорам на школьных вечарах, гонарам драматычнага гуртка, нязменным прадметам сардэчных сакрэтаў равесніц. Ён і зараз статны і тонкі. Шчабятухі вакол, ды і яна сама таксама і зараз любуюцца яго гарэзнымі сінімі вачыма, яго жвавым юначым тварам. Але ж быў яшчэ — і яна гэта балюча бачыла! — быў яшчэ пратэз замест кісці, былі пабеленыя скроні.

У яе аж закружылася галава, так захацелася падысці, абняць, прыцісну́цца да пакалечанай рукі, дакрануцца да сівізны на скронях — ці такія ж яны мяккія, яго валасы, як калісьці? Але ў гэты момант ён расказаў шчабятухам штосьці вясёлае, усміхнуўся — і яна схапілася сутаргава за калону, схавалася за людзей.

Так усміхаўся яго бацька. Іменна так. Гэта нейкае чараўніцтва — такое падабенства. Яна мала каго помніць так, як помніць Рыгора Паўлавіча. І цяпер яна адчула страх. Самы звычайны страх. Нібы сапраўды не Вадзім, яе далёкае дзіцячае каханне, стаяў непадалёк, абкружаны шчабятлівымі дзяўчатамі, а бацька яго Рыгор Паўлавіч! Такі, якім быў ён у іх апошнюю сустрэчу ў Градаўцы.

Яна заўсёды адчувала перад Рыгорам Паўлавічам страх. Дзяўчынкай і падлеткам — таксама. Але тады было іншае, не такое. Тады быў харошы, пачцівы страх-павага. Павага да ардэнаносца, героя грамадзянскай вайны — з ім вельмі прыемна было хадзіць: ордэны былі тады рэдкасцю і сустрэчныя азіраліся ўслед. Павага да вучонага — яны ж і ў школе вучыліся па падручніку, які ён напісаў. Павага да матчынага дырэктара і таварыша яшчэ са студэнцкай пары. Маці надзвычай ганарылася дружбай іх сем'яў, гэта яна і пастаралася, каб дачка яе трапіла ў адзін клас з Вадзімам.

І быў яшчэ адзін страх, найбольшы — страх перад яго бацькам. Бо сінія гарэзныя вочы Рыгора Паўлавіча — такія ж, як цяпер у Вадзіма — бачылі ўсё. Усё, што здавалася глыбока-глыбока схаваным.

У тую спякотную ліпеньскую нядзелю трыццаць сёмага года на дачы ў Рыгора Паўлавіча было паўнютка людзей. У яго доме заўсёды было многа гасцей — то колішнія партызанскія таварышы, то калегі-вучоныя, то землякі-капыляне, а то — як у тую нядзелю — і адны, і другія, і трэція. І ўсе трымаліся гаспадара. Асабліва жанчыны. Маці яе, на правах даўняй прыяцелькі, увесь час абапіралася на руку Рыгора Паўлавіча і на кожную яго забаўную гісторыю адказвала ахвотным, нейкім не такім, як звычайна, грудным смехам:

— Ох, Рыгор Паўлавіч, хопіць! Ох, пашкадуй, не вытрываю!

Здавалася, дзе тут да іх — да яе і Вадзіма! Тым больш Рыгору Паўлавічу.

Але, калі селі вакол абруса, пасланага на ўзлеску, і Рыгор Паўлавіч хітравата ёй падміргнуў, яна жахнулася, зразумеўшы, што ён увесь час за імі сочыць і прыкмеціў усё да драбніц. І тое як за снеданнем крадком яны з Вадзімам краналіся адно аднаго рукамі, а зараз, у абед, спецыяльна селі не побач, і ўсё ж часцей, чым астатнія вакол абруса, сустракаюцца позіркамі. І тое, як хмурыўся Вадзім, калі яна гаварыла яму — знарок і гаварыла, каб хмурыўся! — што, мабыць, пяройдзе са школы ў тэхнікум. І тое, як пайшлі яны пабадзяцца па лесе разам і ў адзін бок, а выйшлі паасобку і з розных бакоў — толькі надта ж адначасова!..

У яе ўсярэдзіне ўсё насцярожана напялася, калі Рыгор Паўлавіч з усмешкай нахіліўся да маці. Не трэба, не трэба з гэтага жартаваць! Не трэба паказваць усім таго, што заўважылі самі!

Але пачула такое, ад чаго сэрца захлынула гарачаю хваляй удзячнасці.

— Танюха! Тацяна Сямёнаўна!

Маці какетліва прыўзняла брыво — ёй вельмі падабалася, калі дырэктар на людзях называў яе так, як калісьці ў студэнцкія гады.

— Пакінь сваю Лялю з маімі на дачы. Няхай пажыве тыдні два. Чаго ёй вяртацца ў гэтае пекла, у горад?

Маці пераможна агледзела ўсіх — хто яшчэ сярод прысутных з Рыгорам Паўлавічам гэтак па-сваяцку? Але для парадку крыху павагалася:

— Проста не ведаю, Рыгорка. Неяк няёмка... Урэшце, як Ляля сама пажадае...

Як пажадае! Ды хіба можа быць большае шчасце, чым цэлых два тыдні — побач з Вадзімам? Побач! Побач! Побач! І амаль нікога апроч! Мамачка, любая, толькі не перадумай!..

... Двух тыдняў яна не прабыла. На паслязаўтра, у аўторак, Рыгора Паўлавіча арыштавалі. І ў той жа вечар маці прыехала ў Градаўку па яе.

3. Празвінеў, нарэшце, трэці званок. У глядзельнай зале патухла святло. Літаратары — удзельнікі вечара — падняліся на сцэну.

Вадзім прысеў недзе ля самых куліс, у трэцім ці чацвёртым радзе. Здалёк ён відзён быў кепска, і яна пашкадавала, што не мае бінокля — ёй хацелася ўглядацца ў яго твар неадрыўна.

Яна страпянулася, калі вядомы паэт, лаўрэат, што адрэкамендоўваў маскоўскіх гасцей, назваў сярод іншых і яго. Зала грымнула воплескамі. Ёй здалося — большымі, чым пры імёнах, названых раней. Ці гэта толькі здалося? Астатніх жа імёнаў яна бадай што не чула!

Ён будзе чытаць вершы. Вершы. Для соцень людзей у партэры, у ложах, на балконах. А хто з іх ведае, што першыя вершы чытаў і пісаў ён ёй? Ёй адной! Ён сам гаварыў — яго словы ў вушах дагэтуль — што хай піша ён пра лес, пра папанінцаў, пра майскі ці фізкультурны парад — усё роўна гэта верш і пра яе. Бо іменна тады, як пачынаў ён думаць пра яе, яму рабілася цесна ў грудзях, а ў галаве нараджаліся незвычайныя песенныя словы.

Той злашчасны верш, праз які сутыкнуўся ён з вялізнай, не па гадах, несправядлівасцю, ён таксама чытаў спачатку ёй. Яшчэ зімой, яшчэ задоўга да таго, як арыштавалі Рыгора Паўлавіча. А потым чытаў перад класам. І верш усім спадабаўся. Бо былі гэта ўзнёслыя, усхваляваныя радкі аб партыі. Юначыя шчырыя радкі.

І не дзіўна, што Марыя Андрэеўна, класная кіраўніца, пазней, праз паўгода, калі класу іх выпаў гонар вітаць партыйную канферэнцыю, прапанавала прыняць за тэкст прывітання іменна той верш. І каб сам Вадзім і чытаў — ён жа быў у іх найлепшым чытальнікам.

... Вучні не адразу сцямілі — ім было па пятнаццаць-шаснаццаць гадоў — чаму Марыя Андрэеўна не ўзнімала ад стала вачэй, калі назаўтра гаварыла перад класам, што трэба пашукаць які-небудзь іншы верш. І прачытае яго хай таксама

ЯКІ РАЗГЛЯД, ТАКІЯ І ВЫВАДЫ

Л. ЦАРАНКОЎ

Нам здаецца зусім правамернай і своечасовай пастаноўка і распрацоўка пытання аб элементах метаду сацыялістычнага рэалізму ў дакастрычніцкай творчасці Янкі Купалы. Вось чаму чытач з цікавасцю бярэ ў рукі кнігу А. Ленсу.

Якую ж задачу паставіла перад сабой даследчыца? У анатацыі да кнігі сказана: «Асноўная мэта работы — паказаць шлях фармавання метаду сацыялістычнага рэалізму ў творчасці Я. Купалы».

Гаворачы аб элементах сацыялістычнага рэалізму ў дакастрычніцкай творчасці народнага паэта, А. Ленсу вялікую ўвагу аддае тэме прыроды і, як відаць, ставіць сваёй задачай прасачыць, як у прыродаапісальнай лірыцы Я. Купалы нараслі і ўзмацняліся элементы якасна новага мастацкага метаду. Адразу ж трэба адзначыць, што з большасцю сцвярджэнняў і высноў А. Ленсу пагадзіцца ніяк нельга.

У пачатку кнігі А. Ленсу бегла, у выглядзе апрыёрных сцвярджэнняў, гаворыць аб поглядах на прыроду Шэкспіра і іншых замежных пісьменнікаў эпохі Адраджэння, Бёрнса, Русо, а таксама рускіх пісьменнікаў-класікаў — ад А. Радзішчава да Л. Талстога, М. Горкага і Ул. Маякоўскага. Свае сцвярджэнні аўтар не лічыць патрэбным абгрунтоўваць. Так, напрыклад, супастаўляючы прыродаапісальныя матывы ў творчасці такіх розных паэтаў, як Бёрнс, Кальцоў і Купала, А. Ленсу піша, што «...прырода ў Бёрнса і Кальцова цудоўная. Няма ў іх тэмы трагічнага канфлікту паміж працаўнікомселянінам і ўсім акаляючым яго светам, у тым ліку і прыродай» (стар. 24). Але такая тэма ёсць у творчасці Я. Купалы, і гэта А. Ленсу лічыць вернай прыкметай сацыялістычнага рэалізму. Тым часам аўтар не ўлічвае, што падобны канфлікт выступае ўжо ў творчасці Ф. Багушэвіча — ярка выяўленага прадстаўніка крытычнага рэалізму ў беларускай літаратуры.

Звернем увагу і на такое сцвярджэнне А. Ленсу: «...большасць твораў еўрапейскай літаратуры да перыяду зараджэння новага мастацкага метаду, метаду сацыялістычнага рэалізму, паказвалі прыроду як дасканалы, гарманічны свет і супрацьпастаўлялі яе неразумна зробленаму чалавечаму грамадству» (стар. 4). Але ж такое супрацьпастаўленне мы знойдзем у самых розных паэтаў, у тым ліку і такіх, якія карысталіся творчым метадам сацыялістычнага рэалізму. Каб пераканацца ў гэтым, варта ўспомніць апавяданне М. Горкага «Мальва», якое пачынаецца цудоўным апісаннем карціны мора. Не цяжка заўважыць, што гэтая прыродаапісальная карціна выступае ў апавяданні як кантраст чалавечым узаемаадносінам у класавым грамадстве. Але вось чытаем у кнізе А. Ленсу: «Супрацьпастаўленне добрага свету прыроды дрэннаму грамадству людзей мы сустракаем і ў рускай літаратуры мінулага, у рускім сентыменталізме, рамантызме і ў многіх пісьменнікаў рускага крытычнага рэалізму» (стар. 8). У творчасці іх, як сцвярджае А. Ленсу, «у той ці іншай ступені» сустракаюцца «культ прыроды, супрацьпастаўленне яе «натуральных законаў» законам існуючага ўласніцкага, прыгонніцкага грамадства» (стар. 8). Дык чаму ж у якасці кампазіцыйнага прыёму прадстаўнікі творчага метаду сацыялістычнага рэалізму ні ў якім разе не могуць супрацьпастаўляць гармонію, прыгажосць, якія пануюць у прыродзе, хаосу і рознай брыдоце класавага грамадства?

Не можа пагадзіцца чытач і з такім сцвярджэннем А. Ленсу: «Нельга дапусціць, што асаблівасці раскрыцця тэмы прыроды ў паэзіі Купалы маюць чыста нацыянальную аснову, звязаны з прыроднымі асаблівасцямі Беларусі» (стар. 25). Няма ніякай патрэбы даводзіць усю бессэнсоўнасць прыведзенага сцвярджэння.

І чым далей знаёмішся з кнігай А. Ленсу, тым усё больш і больш здзіўляешся, да чаго ж няўважліва прачытала даследчыца творы Я. Купалы. Вось чытаем: «У творчасці Купалы, наскрозь прасякнутай пафасам выкрыцця эксплуататарскіх парадкаў, параўнальна рэдка сустракаецца вобраз эксплуататара — памешчыка, кулака, капіталіста» (стар. 18). Не ведаем, чаму А. Ленсу не заўважыла вобраза эксплуататара амаль у кожным буйным дарэвалюцыйным творы і ў многіх вершах паэта.

Вельмі адвольна інтэрпрэтуе А. Ленсу погляды Я. Купалы. Вось яна піша: «Ён (Я. Купала. — **Л. Ц.**) нібы гаворыць: страшна не столькі тое, што свет дзеліцца на бедных і багатых, не столькі тое, што над мужыком вісіць улада моцных гэтага свету і ён (?) зусім бяспраўны ў грамадстве, страшэнна тое, што ўвесь аб'ектыўны свет, які акружае мужыка: прырода, зямля і прадукт яго працы — усё гэта варожа яму, усё ўладарнічае над ім» (стар. 18). Ці трэба даводзіць усю бязглуздасць гэтага тэзіса? Узнікнуць такі вывад мог толькі ў выніку надзвычай спрошчанага і прасталінейнага тлумачэння купалаўскай паэзіі.

Зусім парадаксальна гучыць і такі тэзіс А. Ленсу: «...аб рэальных шляхах вызвалення чалавека ад прыгнёту, эксплуатацыі ў Купалы ў дакастрычніцкі перыяд былі яшчэ вельмі туманныя ўяўленні» (стар. 19). Абуральная няпраўда! Каб пераканацца ў тым, што Я. Купала бачыў шляхі вызвалення народных мас ад эксплуатацыі, досыць прыгадаць наступныя радкі аднаго з ранніх вершаў паэта, з якім ён звяртаецца да беларускага народа:

> Паўстаньце, покуль цар
> звыродны
> Крыві ўсяей не выссаў
> з вас!
> Паўстаньце! Край наш стыне
> родны,
> Заве збаўляць, як зваў не
> раз.
> («Там», 1906).

Праўда, сама А. Ленсу, як бы схамянуўшыся, старонкай ніжэй абвяргае толькі што сказанае ёю: «Гэтак жа (як і Бялінскі. — **Л. Ц.**) думаў і Купала, але ён ішоў далей Бялінскага, на збліжэнне з Горкім, з яго марай аб пераўтварэнні зямлі, гэтага жылля (?) вызваленага сацыялістычнай рэвалюцыяй чалавецтва» (стар. 20). І яшчэ: «Для перамогі чалавека над прыродай патрэбна сацыяльная рэвалюцыя» і «сама логіка развіцця вобразаў паэзіі Купалы падводзіць нас» да гэтага вываду (гл. ст. 22). Але ў такім разе невядома, якому з прыведзеных палажэнняў А. Ленсу верыць...

Павярхоўнасць, няўважлівасць да купалаўскай спадчыны, нядобрасумленныя адносіны да фактычнага матэрыялу — характэрная адзнака метаду «даследавання» А. Ленсу. Не здолела яна разабрацца ў змесце такога простага (і выдатнага ў сваёй прастаце) твора, як паэма «Зімою». Вось чытаем у кнізе: «Сам паэт гаворыць у пачатку твора, што ён раскажа чытачу «гісторыю старую», гісторыю аб тым, як дзяўчыну разлучылі з каханым, як яна ад ганьбы, якая чакае яе ў вёсцы (у яе павінна быць дзіця), ідзе ў горад служанкай» (стар. 37). Але ж кожны, хто прачытае паэму, скажа, што не ў горад ішла Ганна, а якраз у родную вёску, і не цяжарная, а з дзіцём на руках.

Як бачым, непераканаўчыя, а часта проста няправільныя сцвярджэнні, блытаніна ў аналізе купалаўскага прыродаапісання не далі магчымасці А. Ленсу паказаць элементы метаду сацыялістычнага рэалізму ў паэзіі Я. Купалы. Няўдачу аўтара мы бачым у тым, што яна імкнулася да выяўлення асобных матываў у купалаўскім прыродаапісанні, якія могуць сведчыць толькі аб індывідуальным бачанні паэтам прыроды, а не аб творчым яго метадзе. Сапраўды, чаму, напрыклад, кантрастны паказ прыроды павінен, як думае А. Ленсу, сведчыць аб тым, што паэт ішоў да сацыялістычнага рэалізму, а захапленне прыродай, любаванне ёю не можа аб гэтым сведчыць?

Там, дзе А. Ленсу звяртаецца да тэмы паэта і паэзіі ў дарэвалюцыйнай творчасці Я. Купалы, мы знойдзем часам пераканаўчыя заўвагі і правільныя назіранні над творчасцю паэта. Але тут жа мы павінны канстатаваць, што ўсе правільныя палажэнні, якімі аперыруе А. Ленсу, ужо раней выказаны нашымі літаратуразнаўцамі.

Нейкія блытаныя разважанні А. Ленсу аб рамантызме ў купалаўскай дарэвалюцыйнай паэзіі. Вось яна піша: «У гады рэакцыі (1908—1910) у творчасці Купалы ўзмацняюцца рамантычныя тэндэнцыі. У яго вершах паяўляюцца вобразы, навеяныя паэзіяй актыўнага рамантызму пачатку XIX стагоддзя» (стар. 56). Але на наступнай старонцы ўжо гаворыцца аб тым, што «...паэту не па дарозе з рамантызмам мінулага, нават з тым, які быў насычаны вольналюбівым пафасам» (стар. 58). Далей А. Ленсу сцвярджае: «...паэт адчуваў у 1910 г., што ён яшчэ не ў стане знайсці шляхі да новага рамантызму» (стар. 58). І толькі праз два гады гэтыя шляхі аказаліся знойдзенымі: «У 1912—1913 г г., у перыяд новага рэвалюцыйнага ўздыму, Купала пачынае ўжо знаходзіць шляхі да гэтага новага рамантызму» (стар. 59). У гэты перыяд, у прыватнасці, «...у вершы «Вёска» (1912—1913) мы сустракаем яскравы прыклад нейкага (?) мастацкага сінтэзу рэалізму і рамантызму, якога амаль няма ў лірыцы 1905 — 1906 гг.» (стар. 64). Але ж нам добра вядома, што рэвалюцыйнай рамантыкай горкаўскага тыпу, рамантыкай рэвалюцыйнай барацьбы прасякнута творчасць Купалы ўжо ў перыяд рэвалюцыі 1905 — 1907 гг. (а не пачынаючы з 1912—1913 г г., як гэта імкнецца давесці А. Ленсу).

Чытаючы кнігу А. Ленсу, міжволі робішся сведкам дзіўнай, а па сутнасці бездапаможнай і непераканаўчай логікі аўтара. Так, паводле А. Ленсу, атрымліваецца, што ідэалы аднаго героя твора не могуць выступаць увасабленнем ідэалаў цэлага народа; для таго, каб прадстаўляць ідэалы ўсяго народа, у творы неабходна па меншай меры... тры персанажы. Вось яна піша аб паэмах «Бандароўна» і «На папасе»: «...галоўная роля ў гэтай паэме яшчэ належыць асобнаму герою — прыгожай і смелай Бандароўне. У паэме ж «На папасе» галоўная роля належыць ужо групавому герою, сялянам-падарожнікам». У цэнтры паэмы «На папасе» — вобраз «...трох мужыкоў, якія прадстаўляюць у гэтым выпадку ўсю масу беларускага сялянства» (стар. 67). А. Ленсу зусім не кранае той факт, што ў паэме «Бандароўна» выступае маса народа, які ўзняўся на барацьбу супраць феадалаў. Ды і сама гераіня яўна ўсведамляла сябе прадстаўніцай прыгнечанага народа, хоць, праўда, А. Ленсу, відаць, ніякай увагі не звярнула на словы Бандароўны: «За мной праўда і народ мой».

А вось, дарэчы, якія палажэнні выказвае А. Ленсу ў сувязі з творамі «На папасе» і «Раскіданае гняздо»: «У паэме «На папасе» **ўпершыню** ў творчасці Купалы раздаўся голас народа, які абуджаўся да палітычнага жыцця і барацьбы. У п'есе «Раскіданае гняздо» гэты голас гучаў ужо на поўную сілу» (стар. 69). Відаць, А. Ленсу сумняваецца ў тым, што ўжо ў самых першых выступленнях Я. Купалы ў літаратуры на поўную сілу пачуўся голас беларускага народа.

Недаравальнай блытаніны, пярэчанняў аўтара самой сабе вельмі многа ў гэтай кнізе пра Я. Купалу. Вось як, напрыклад, А. Ленсу характарызуе Старца з «Раскіданага гнязда»: «Бадзяга, пaўжабрак, ён, з аднаго боку, выступае свайго роду апосталам сялянскай патрыярхальнай маралі. Старац прапаведуе «слова боскае», гаворыць аб уседараванні і брацкай любві. Але менш за ўсё ён падобны да «суцяшальніка». У яго няма і ценю манашаскага ханжаства» (стар. 70). Нешта ніяк не стасуюцца паміж сабой думкі, выказаныя ў першых і апошніх сказах прыведзенай вытрымкі з кнігі. Ды і ніжэй аўтар піша нешта палярна супрацьлеглае: «...у разважаннях Старца няма і ценю рэлігійнага фаталізму... Старац прадстаўляе бядняцкую сялянскую масу» (стар. 71).

Канчаючы разгляд кнігі, даводзіцца канстатаваць, што А. Ленсу не здолела вырашыць праблему станаўлення метаду сацыялістычнага рэалізму ў дарэвалюцыйнай творчасці Я. Купалы, не зразумела яго паэзіі і заблыталася ва ўласных супярэчнасцях і няправільных сцвярджэннях.

Аўтар кнігі паставіла сваёй задачай падагнаць складаную творчасць вялікага паэта пад загадзя падрыхтаваную схему, замест таго, каб зрабіць свае вывады на аснове глыбокага і ўдумлівага даследавання фактычнага матэрыялу.

Псуюць кнігу і шматлікія стылістычныя хібы і проста ляпсусы.

Кніга А. Ленсу не прынясе карысці ні студэнтам, ні выкладчыкам, ні шырокаму колу чытачоў, на што спадзявалася аўтар.

А. Я. Ленсу. «Станаўленне метаду сацыялістычнага рэалізму ў творчасці Янкі Купалы». Выдавецтва Міністэрства вышэйшай, сярэдняй спецыяльнай і прафесіянальнай адукацыі БССР. Мінск, 1962.

Народная харавая капэла калгаса «Сцяг Саветаў» Навагрудскага раёна шырока вядомая ў рэспубліцы. Клапоцячыся аб павышэнні выканаўчага майстэрства, удзельнікі капэлы авалодваюць музычнай граматай, развучваюць новыя харавыя творы. У час заняткаў капэлы і зняў групу яе ўдзельнікаў фотакарэспандэнт І. Красуцкі.

ПАЭТ РОДНАЙ ПРЫРОДЫ

І. Рэпін пісаў Вітольду Казтанавічу Бялыніцкаму-Бірулі: «Я так прызвычаіўся асвяжацца душой перад Вашымі жывымі пошукамі праўды, прастаты і свабоды». Гэтыя словы геніяльнага рускага мастака, поўныя глыбокай пашаны да беларускага паэта прыроды, былі нібы эпіграфам выступленняў на ўрачыстым сходзе, прысвечаным 90-годдзю выдатнага пейзажыста і адкрыццю выстаўкі яго карцін.

У дакладзе А. Аладавай, ва ўспамінах З. Азгура і Ц. Гарбунова была падкрэслена дэмакратычнасць і рэалізм творчасці майстра, мастацкая еднасць лепшых яго палотнаў з народнай паэзіяй Янкі Купалы і Якуба Коласа. Беларускі мастак так жа горача і самааддана любіў сваю сацыялістычную Радзіму, як і пачынальнікі сучаснай беларускай літаратуры. Карціны жывапісца тэматыкай і вобразамі, філасофскімі ідэямі і майстэрствам збліжаюць іх аўтара з Саўрасавым і Левітанам.

Наведвальнікі на выстаўцы Бялыніцкага-Бірулі.

Вельмі шырокі кругагляд быў у Вітольда Казтанавіча. Яго таленавітая палітра адлюстроўвала незвычайнае хараство родных палеткаў, акварэльную пяшчоту фарбаў маладой зеляніны, празрысты блакіт возера, пушыстыя кроны дрэў нашых беларускіх лясоў. Малюнкі прыроды, якія належаць натхненню і крылатай фантазіі мастака, выклікаюць у гледачоў шчырае хваляванне, поўняць сэрца замілаваннем да Радзімы і яе велічных прастораў.

На выстаўцы няма палотнаў і кампазіцый, эцюдаў і інтэр'ераў, якія б пакінулі людзей абыякавымі.

Жыццёвая і творчая пазіцыя аўтара, яго стыль і індывідуальная манера з гранічнай глыбінёй раскрыты ў цыкле кампазіцый і эцюдаў, якія адлюстроўваюць час Вялікай Айчыннай вайны, або прысвечаны новаму ў побыце і працы савецкага народа, а таксама лірычным пейзажам. У В. Бялыніцкага-Бірулі няма «нейтральных» тэм, і ніколі яго любоў да прыроды не ператваралася ў пасіўнае назіранне.

Многа таленавітых палотнаў В. Бялыніцкага-Бірулі былі названы на вечары і яшчэ больш іх экспанавана на выстаўцы ў Мастацкім музеі БССР. Кожнае з гэтых палотнаў («Зноў расцвіла вясна», «Вечар юнага мая», пейзажы пушкінскіх мясцін або «Па слядах фашысцкіх варвараў») абуджае глыбокі роздум і выклікае шчырыя пачуцці.

Аб усім гэтым было сказана на ўрачыстым вечары і ў гаворцы каля палотнаў у час іх агляду прысутнымі на ўшанаванні памяці выдатнага песняра роднай прыроды.

У ЗНАК ДРУЖБЫ

З даўніх часоў існуе творчае супрацоўніцтва паміж дзеячамі культуры Польшчы і Беларусі. Мноства беларускіх народных песень былі ў свой час запісаны і выдадзены польскімі фалькларыстамі і этнографамі. Кампазітары братняга нам народа не раз выкарыстоўвалі беларускія напевы ў сваіх творах.

Яркім сведчаннем дружбы паміж музыкантамі дзвюх братніх рэспублік служыць і нядаўна выдадзены Белдзяржвыдавецтвам зборнік польскіх народных песень у запісе Г. Цітовіча. Гэты зборнік выдадзен на польскай мове з эквірытмічнымі пералажэннямі польскіх тэкстаў на беларускую мову (пераклады Г. Цітовіча, К. Цітова, І. Скапарава, А. Астрэйкі, Ф. Жычкі). Ён складаецца з 50 аднагалосных польскіх народных песень, запісаных вядомым беларускім фалькларыстам на працягу 1936—39 гг. у вёсках Варшаўскага, Кракаўскага, Беластоцкага ваяводстваў, у ваколіцах Вільнюса.

Сярод апублікаваных музычных запісаў — песні абрадавыя, любоўныя, сямейныя, баладныя, салдацкія, жартоўныя, а таксама прыпеўкі. Змешчана ў зборніку і адна рэвалюцыйная песня «Хочуць нас паставіць на калені», запісаная Г. Цітовічам у 1946 г. ад былой палітзняволенай гродзенскай турмы З. Шаўко. Яна ў сваю чаргу вывучыла гэтую песню ад лодзінскіх рабочых. Песня гэтая з'яўляецца нібы творчым пераасэнсаваннем прыпеву вядомага твора «Спускаецца сонца за стэпы» («Калоднікі») з рускай народнай мелодыяй. Як адзначаецца ў каментарыях зборніка «Руская рэвалюцыйная песня», прыпеў твора «Спускаецца сонца за стэпы» з новым тэкстам спявалі ў час забастоўкі 1932 года польскія рабочыя.

Вельмі цікавыя ў зборніку Г. Цітовіча і многія іншыя народныя мелодыі. Вобраз дзяўчыны, поўнай гордасці і прастаты, увасоблены ў распеўнай, крыху суровай песні «За барамі, за лясамі...» Ідэя чалавечай высакароднасці і годнасці развіваецца і ў іншых песнях: «Прыехаў вясною», «Як я ехаў з Кракава», створанай у рытме народнага танца куявяка.

Рад апублікаваных твораў прысвечан тэме сацыяльнай няроўнасці. Гэта — працяжная лірычная песня «Над ракою алень», «Ехаў я з пагорка». У песні-дыялогу «Ці помніш, Ясенька» юнак запэўняе дзяўчыну, што «багатых за жонку сабе не шукае».

У раздзеле баладных твораў вылучаецца песня «Меў адзін бацька тры дачкі» — своеасаблівы варыянт «Караля Ліра» на народна-бытавой аснове. Лірычным выказваннем, накіраваным супраць войнаў, з'яўляецца салдацкая песня «Кукавала зязюленька».

Яркія паэтычныя вобразы адлюстроўваюцца ў рытмічна разнастайных вясельных песнях («Ой, хмелю, ой, нябожа», «Загаталі гусі»). Увогуле трэба адзначыць, што рытмічнае багацце польскай народнай песні ў дастатковай ступені знайшло адлюстраванне ў гэтым зборніку. Тут і своеасаблівая пяцісямідольнасць памераў, і змешаныя метрарытмы («Учора быў дожджык», «Я праду кудзельку»). Некаторыя песні звязаны з рытмамі польскіх народных танцаў: кракавяка — у абрадавай песні «Бяжы, бяжы, мой конік»; куявяка — сямейнай «Як я ехаў з Кракава». абэрака — жартоўнай «Не сёння па грыбы хадзіць».

У зборніку можна назіраць ладавую своеасаблівасць польскай песні. Апроч змешчаных песенных твораў у натуральным мажоры і міноры, сустракаюцца песні, якія маюць цалкам або часткова элементы старадаўніх ладоў.

Музычная структура песень характэрная сваёй залежнасцю ад тэкстаў. Напрыклад, у некаторых мелодыях закладзены ў тэксце дыялог падкрэсліваецца шляхам змены рэгістраў. Дарэчы, гэта адносіцца да паэтычнай любоўнай песні «У маім гародзе». Некаторыя напевы маюць двух- і трохчастковую структуру.

У нас у рэспубліцы, як вядома, многія кампазітары непасрэдна звяртаюцца да польскіх музычных тэм і вобразаў, узнімаючы ў сваіх творах тэмы дружбы паміж народамі. Гэта назіраецца ў некаторых творах буйной формы Ул. Алоўнікава, Л. Абеліёвіча, А. Багатырова, І. Кузняцова, П. Падкавырава, Ю. Семянякі, Э. Тырманд і інш. Вось чаму польскі зборнік Г. Цітовіча, які вызначаецца багатым зместам, эмацыянальнасцю музычнай мовы, ладаварытмічнай своеасаблівасцю, можа памагчы нашым стваральнікам музыкі ў іх практычнай дзейнасці.

З другога боку, гэты зборнік з'явіцца таксама каштоўным дапаможнікам для музыказнаўцаў і даследчыкаў, якія вывучаюць польска-беларускія сувязі ў галіне музычнага фальклору.

Ці ёсць у нас заўвагі і пажаданні да гэтага выдання? Так. Пажадана было б побач з указаннямі метранома змясціць пры апублікаваных мелодыях і іх тэмпавыя абазначэнні. Бо гэта па сутнасці фальклорна-рэпертуарны зборнік, ён можа спатрэбіцца і асобным выканаўцам, якія не маюць пад рукамі метранома. Шкада таксама, што ў грунтоўным уступе да зборніка, дзе дадзена гісторыя запісаў песень, няма больш падрабязных каментарыяў да кожнай з іх.

І апошняе пажаданне: хутчэй ажыццявіць наступны выпуск тых польскіх народных песень, што засталіся ў партфелі збіральніка.

С. НІСНЕВІЧ.

Польскія народныя песні. Выбранае. Запіс Г. Цітовіча. Дзяржаўнае выдавецтва БССР. Мінск, 1962.

хто іншы. Не, не, няхай не думае Вадзім чаго кепскага—проста са сцэны лепей гучыць дзявочы голас. Напрыклад, Лялін. Ты ж ведаеш, Вадзім, як добра яе заўсёды прымаюць... Дык цябе гэта не крыўдзіць? Вось і добра. Так і дамовімся. Заўтра я што-небудзь прынясу, і мы з табой, Ляля, правядзём першую рэпетыцыю...

Добрая, Марыя Андрэеўна! Вы і не думалі, што знойдзецца ў класе зласлівая жывёліна, і святы недагавор ваш пойдзе на глум!..

Зласлівая жывёліна... Да твару лінула кроў. Гэта ж Барыса, свайго Барыса, чалавека, што ўжо дваццаць гадоў яе муж, назвала яна такімі словамі. Назвала ў думках—а гэта ж яшчэ страшней!..

Ёй здалося, што чырвань яе твару кінулася ў вочы суседзям. Яна забылася, што ўсе глядзяць толькі на сцэну, і прыкрылася хусцінкай і праграмкай. Прыкрылася і адчула далонямі, што шчокі сапраўды гараць.

Так, Барыс, іменна Барыс—яго бацьку прызначылі на месца Рыгора Паўлавіча, і сын пачаў прыходзіць у школу ледзь не штодзень у новым касцюме,—Барыс сядзеў да перапынку, як на іголках, а як толькі настаўніца выйшла за дзверы, на ўвесь клас яе перадражніў:

— «Лепей, каб дзявочы голас...» Дурняў знайшла і выдумляе! Проста сказала б, што сыну ворага нельга такое даручаць. Бацьку яго з вокладкі падручніка выкрэсліваюць, сам бачыў. А яна—«не думай нічога кепскага»! Атрымала пад хвост за палітычную памылку, вось і фінціць! Факт!

І з выклікам зірнуў на яе, Лялю...

Чвэрць стагоддзя мінула—чаму ж не забываецца жудасная цішыня, што ўсталявалася ў той момант у класе? Чвэрць стагоддзя мінула—чаму ж ён дагэтуль у памяці, бледны, са сцятымі вуснамі твар Вадзіма? І спалоханыя вочы настаўніцы, якая чуе ад вучаніцы цвёрдыя словы:

— Я не буду вучыць той верш, Марыя Андрэеўна... Несправядліва... Вадзіму сказалі—Вадзім хай і чытае...

Так, спачатку яна трымала сябе добра. Трымала сябе як мае быць. Спачатку... А потым...

Прозвішча Вадзіма, названае старшынёй, і воплескі навокал прымусілі яе ўздрыгануцца.

Яму давалася слова.

Яна напружыла слых.

4. Ён гарэзна ўсміхнуўся, раней чым загаварыў, і зноў перад ёй паўстаў Рыгор Паўлавіч. Яна ўспомніла, што Вадзіму цяпер столькі гадоў, колькі было ў трыццаць сёмым яго бацьку. Калі менш — дык толькі крыху. Напэўна праз гэта — такое немагчымае падабенства.

І пачаў Вадзім не адразу з вершаў. Сказаў раней некалькі слоў. Пра тое, што ў гэты горад ён прыехаў з асаблівым хваляваннем. Пра тое, як многа ў ім ажыло ўспамінаў. Усялякіх успамінаў—прыемных і непрыемных. У горадзе гэтым былі ў яго першыя радасці, першая бяда, першае каханне, першая сардэчная рана—многа першага, а таму незабыўнага!

...Вочы заслала нечым шэра-блакітным. «Першая сардэчная рана». Першая і незабыўная. Незабыўная, няхай прайшло чвэрць стагоддзя.

Яна ведала: ён абавязкова пра гэта скажа, ведала. Чаму ж ёй стала балюча? Ёй жа, мусіць, стала б яшчэ больш балюча, калі б ён не сказаў, забыўся!

Яна не магла разабрацца ў супярэчлівых сваіх пачуццях. Яна адчувала толькі боль, глыбокі боль. Той самы боль, што і тады, чвэрць стагоддзя назад.

Снежаньскай раніцай да іх прыйшла газета. Газета з артыкулам пра сход у матчыным інстытуце. З артыкулам, ад якога ўсю яе затрэсла, бы ў ліхаманцы. Бо на сходзе выступала маці. Выступала і прасіла дараваць ёй дружбу з былым дырэктарам. Былы дырэктар—ганьба інстытута, трэба было даўно яго прагнаць і пакараць. Так гаварыла маці. Яна была раней сляпою і не здагадвалася, што ўяўнай гасціннасцю і таварыскасцю былы дырэктар прыкрываў варожыя зборышчы. Так гаварыла маці.

Нейкае падсвядомае чуццё адразу ёй падказвала, што пытацца ў маці нельга нічога. Але ўсё-такі спытала:

— Варожыя зборышчы—у Рыгора Паўлавіча? І тады, у Градаўцы—таксама?

І можа, калі б маці спакойна пацвердзіла, што бацька Вадзіма — кепскі чалавек, сказала б, што ён здраднік, шпіён, трацкіст, шкоднік—можа тады яна запатрабавала б доказаў, запатрабавала б фактаў, пачала б спрачацца і абвяргаць.

Але маці пачала пакрывацца чырвонымі плямамі, закалацілася, закрычала—яна ніколі так не крычала:

— Ты... і ты мне пра тое самае! Яшчэ не хапае, каб дома! Ад сваёй жа смаркачкі!..

І яшчэ нешта істэрычнае, неверагоднае, дзікае. Было гэта крыўдна, абразліва, незаслужана.

Але тое ж падсвядомае чуццё падказала, што матчына істэрыка—ад слабасці і разгубленасці, што яна і сама была ў ліхаманцы ад слоў, якія сказала перад людзьмі пра таго, хто 'шчэ нядаўна ласкава называў яе Танюхай, і ў чыёй вінаватасці яна далёка не была ўпэўнена.

Пякучая крыўда саступіла месца спагадзе. Яна адчула сябе старэйшай, мацнейшай, мужнейшай за маці. І сказала адно:

— Даруй мне, мама!

Не вытрымалі нервы пазней, у класе.

Калі Вадзім, ужо на апошнім перапынку, з нядобрай усмешкай падышоў і спытаў:

— Няўжо Тацяна Сямёнаўна сапраўды думае...—яна не дала яму дагаварыць.

Ад сораму, ад бездапаможнасці, ад болю—рушылася такое для яе дарагое!— яна закрычала амаль так, як раніцай крычала маці:

— Не смей!.. Не смей! Мама—сумленны чалавек! Сумленны!..

Яна крычала захліпаючыся, тонкім і злосным голасам. Крычала, бо не магла яму прызнацца, што маці—слабая і нікчэмная. Крычала, бо жадала пераканаць самую сябе, што гаворыць праўду.

— Мама—сумленны чалавек! Чуеш! Гэта твой... твой бацька... Барыс гаварыў!..

Вакол сабраўся ўвесь клас, а яна, затуліўшы твар кулакамі, паўтарала і паўтарала праз рыданні:

— Не смей!.. Не смей!..

А ён жа нічога яшчэ не сказаў! Не паспеў сказаць! Яна адразу яго перабіла...

Ён разгубіўся. Ён нешта мармытаў. Але яго адціснулі, на яго замахалі. Дзяўчаты квахталі вакол і падавалі ёй ваду. Пабеглі па настаўніцу і па медыцынскую сястру.

І яму засталося толькі кпліва ўсміхнуцца, махнуць рукою і пайсці з класа...

На апошнім уроку яго не было. І наогул больш не было ў школе.

Праз тыдзень стала вядома, што ён ад'язджае з сям'ёю некуды на Волгу, да бацькавых сваякоў.

Неўзабаве наблізіўся Новы год. Першы Новы год, які сустракала іх сям'я без Рыгора Паўлавіча і Вадзіма.

Затое сядзеў за сталом новы для іх дому госць—Барысаў бацька. Барыс прыйшоў таксама.

Барысаў бацька не вельмі дасціпна жартаваў. Але маці звонка залівалася—гэтак жа, як калісьці ў Градаўцы:

— Ох, Сцяпан Іванавіч, хопіць! Ох, пашкадуйце, не вытрываю!..

Было і сорамна, і горка, і страшна.

5. Яна не магла адразу пасля вечара пайсці дамоў і з гадзіну бадзялася па вуліцах.

Калі вярнулася, муж пасопваў ужо ў піжаме на канапе, захінуўшыся ад святла разгорнутай «Лялькай пані Барк».

Ён пачуў, як яна шамаціць у калідоры плашчом і прыўзняў галаву. Пазяхаючы, спытаў:

— Цікава было?

— Ага.

— Добра.

Але раптам ажывіўся, нават сеў і спусціў з канапы ногі.

— Ведаеш, як здорава падсадзіў я Пятра Іванавіча. У яго, небаракі, аж настрой сапсаваўся! Так не шанцуе чалавеку! Ён прапанаваў ісці ў цёмную, не думаў, што ў мяне казыры. А я і брывом не павёў, сяджу з каменным тварам. Ну, ён, значыць, раз...

Яна адчула, што яшчэ крыху—і яна скажа што-небудзь абразлівае і прыкрае. Стрымалася. Толькі пайшла, не даслухаўшы, на кухню. Спыталася ў маці:

— Чай гарачы?

Маці кіўнула.

Але ён не паленаваўся ўстаць і таксама прыйсці на кухню:

— Ды ты паслухай—гэта ж так здорава! Пётр Іванавіч не думаў, што ў мяне казыры і прапанаваў цёмную. А я — хоць бы што...

Ёй захацелася закрычаць, выцяць яго па азызламу твару. Але яна толькі глуха сказала:

— На вечары быў Вадзім. Выступаў.

Ён няўцямна на яе зірнуў:

— Які Вадзім?

— Вадзім.

— А-а, паэт гэты твой!.. Ну-ну, цікава. Што, пастарэў мусіць?

— Не. Зусім не.

— Ну-ну, малайчына. Але ліха з ім... Пазваніць хіба Пятру Іванавічу, спытаць пра настрой.

І зашлёпаў стаптанымі пантоплямі да тэлефона.

Яна нявесела ўсміхнулася—нават рэўнасці ў ім не засталося!

Маці ціха і спагадліва спытала:

— Сапраўды не пастарэў?

Яна, каб не глядзець у матчын твар, глынула чаю:

— Гледзячы як разумець гэта—пастарэў...

Маці ўздыхнула, памаўчала, пачала прыбіраць са стала. Потым сказала:

— Сёння ў часопісе зноў пра Рыгора Паўлавіча. І партрэт. Пішуць: «арыштаваны па чорнаму нагавору».

Яна нічога не адказала. Бо калі б вымавіла хоць слова — зарыдала б.

МАЙСТАР РЭАЛІСТЫЧНАГА РАМАНА

Да 150-годдзя з дня нараджэння І. А. ГАНЧАРОВА

Творчасць І. Ганчарова займае ганаровае месца ў гісторыі стварэння рускага праблемнага рэалістычнага рамана, які ўжо даўно атрымаў сусветнае прызнанне.

Наследнік пушкінскіх і гогалеўскіх традыцый, Ганчароў-мастак належыць да школы пісьменнікаў, ідэйна-творчае развіццё якіх адбывалася ў 40-я гады мінулага стагоддзя пад непасрэдным уздзеяннем крытыкі Бялінскага.

«Амаль усе пісьменнікі новай школы... між іншым, і я — усе мы ідзём па пракладзеным Пушкіным шляху, ідучы за ім і не збочваючы, бо гэта ёсць адзіны працаптаны законны класічны шлях мастацтва і мастацкай творчасці», — пісаў Ганчароў у 1887 г., калі быў ужо аўтарам усіх сваіх праслаўленых раманаў.

У артыкуле «Лепш позна, чым ніколі» Ганчароў прысвячае пранікнёныя радкі Гогалю, якога называе «бясспрэчна рэалістам», гаворыць пра «радасную цеплыню», якою «дыхаюць яго творы». А ў артыкуле «Нататкі аб асобе Бялінскага» (1874) Ганчароў аддаў даніну любві і павагі вялікаму крытыку. Ён не падзяляў рэвалюцыйных пераконанняў Бялінскага, але ўплыў, які зрабіў на яго вялікі рэвалюцыянер-дэмакрат сваёй антыпрыгонніцкай прапагандай, быў глыбокі і плённы. Побач з Тургеневым, выкрывальнікам прыгонніцтва, ужо ў самым пачатку свайго творчага шляху Ганчароў выступае супраць памешчыцка-дваранскага паразітызму.

Раманы Ганчарова — «Звычайная гісторыя» (1847), «Абломаў» (1859), «Абрыў» (1869) — выраслі з агульнай мастацкай і ідэалагічнай канцэпцыі іх аўтара, пісьменніка-рэаліста. Ён неаднаразова адзначаў адзінства задумы сваіх раманаў, пярэчачы крытыкам, якія не бачылі «трылогіі» ў яго творах. Так, ён пісаў у 1879 годзе: «... бачу не тры раманы, а адзін. Усе яны звязаны адною агульнаю ніткаю, адною паслядоўнаю ідэяю — пераходу ад адной эпохі рускага жыцця... да другой».

Ужо першы раман Ганчарова «Звычайная гісторыя», высока ацэнены Бялінскім, з'явіўся водгукам на сучаснасць. Ствараючы складаныя псіхалагічныя вобразы Адуева-пляменніка і Адуева-дзядзькі, пісьменнік развенчвае бясплённасць дваранскага «рамантызму» і «лагоднасці». І ў той жа час, выводзячы новы тады ў літаратуры тып «станоўчага» чалавека справы, тып адукаванага бюракрата-негацыянта, ён зусім не ідэалізаваў яго духоўных якасцей. Гэта асабліва ярка праявілася ў адлюстраванні поўнага краху буржуазных ідэалаў сямейнага шчасця героя. У пастаноўцы пытання пра «жаночую эмансіпацыю», якая атрымае потым больш глыбокае асвятленне ў наступных раманах.

У першым шэрагу грамадскага рамана 60-х гадоў стаіць раман «Абломаў». Як і ўсе лепшыя творы рускай літаратуры таго часу, ён з'явіўся абвінавачваннем прыгонніцтва і вынес суровы прыгавор дарэформенай Расіі. Вобраз Абломава створаны вялікім майстрам. Глыбокі аналіз твора Ганчарова даў у артыкуле «Што такое абломаўшчына?» Дабралюбаў, які спалучаў у сваёй ацэнцы тонкую эстэтычную назіральнасць з публіцыстычным пафасам рэвалюцыянера-дэмакрата.

«Ганчароў з'яўляецца перад намі мастаком, які ўмее паказаць паўнату жыцця», — пісаў Дабралюбаў.

Раман «Абрыў» быў сустрэты дэмакратычнай крытыкай сурова. Шчадрын у артыкуле «Вулічная філасофія» назваў «няёмкім несвоечасовым подзвігам» выступленне Ганчарова з антынігілістычнай тэмай. Але гэтая тэма не вычэрпвае змест рамана. Калі ў вобразе Марка Волахава пісьменнік і паказаў рысы, не характэрныя для ўдзельніка вызваленчага руху 60-х гадоў, адступіўшы ў дадзеным выпадку ад рэалістычных прынцыпаў адлюстравання жыцця, дык адначасова ён імкнуўся раскрыць тэму крушэння «старой праўды», патрыярхальных поглядаў на жыццё і пакутлівых пошукаў новага лепшымі прадстаўнікамі мыслячай дваранскай інтэлігенцыі. Такі Райскі, які, паводле задумы пісьменніка, з'яўляецца лагічным развіццём вобраза Абломава ў новую эпоху.

У процівагу карцінам «сна і застою», Ганчароў імкнецца паказаць у «Абрыве» і абуджэнне новага жыцця. У сувязі з гэтым матывам створан вобраз Веры, якая валодае, як і Вольга Ільінская з рамана «Абломаў», незалежным розумам, гордым і моцным характарам, высокай маральнай чысцінёй. Усе гэтыя рысы, разам з імкненнем да «новай праўды», збліжаюць гераіню рамана «Абрыў» з перадавой моладдзю 60-х гадоў XIX стагоддзя. Па словах В. Караленкі, у вобразе Веры ярка выражана тое, што перажывала тагачаснае маладое пакаленне, калі перад ім «бліснуў ап'яняючы кліч новай праўды, якая ідзе на змену бабулінай мудрасці».

* * *

Лепшая частка творчай спадчыны Ганчарова — яго рэалістычныя раманы, высокамастацкія дарожныя нарысы («Фрэгат Паллада»), літаратурна-крытычныя артыкулы («Лепш позна, чым ніколі», «Мільён пакут») — вытрымалі праверку часам. Творы Ганчарова перакладзены ў нас на многія мовы, вялікімі тыражамі і сталі здабыткам масавых бібліятэк. Іх чытаюць мільёны савецкіх людзей, будаўнікоў камунізма.

З. МЯЛКІХ,
кандыдат філалагічных навук.

ЗА ЧЫСТАЕ НЕБА НАД ГАРАДАМ

Гэты выпадак адбыўся трыццаць год назад у даліне ракі Маас — адным з прамысловых раёнаў Бельгіі. На працягу пяці сутак там стаяла зусім безветранае надвор'е. Замест таго, каб узнімацца ўверх і рассейвацца ў вышыні, дым асядаў на зямлю. У атмасферы сабраліся незвычайна многа шкодных для здароўя рэчываў, што прывяло да масавых захворванняў.

Праз 18 год аналагічная з'ява назіралася ў горадзе Даноры (ЗША). Атрутныя туманы вельмі часта ўзнікаюць у Лондане, Парыжы, Лос-Анжэласе (Каліфорнія). Так, у туманны тыдзень з 17 па 23 снежня 1951 года смяротнасць у Парыжы павялічылася на 25 працэнтаў. А ў Лондане так званы туман з 5 па 9 снежня 1952 года быў прычынаю чатырох тысяч смярцей.

У нашай краіне не бывае падобных атрутных туманаў і такіх згубных вынікаў засмечвання асмасферы сярністымі газамі і іншымі шкоднымі рэчывамі. Але ці дае гэта хоць бы найменшую падставу для самасупакаення? Безумоўна, не!

Нельга мірыцца з тым, што над горадам Мінскам стаяць чорныя хмары дыму і копаці, што на нашу сталіцу штодзённа асядае 135—140 тон попелу і сажы, якія выкідваюцца ў атмасферу кацельнямі прамысловых і камунальных прадпрыемстваў. Вельмі забруджваецца паветраны басейн гарадоў і выхлапнымі газамі аўтамабільнага транспарту. Толькі адна аўтамашына, у залежнасці ад магутнасці рухавіка, выдзяляе ад шасці да дзесяці кубічных метраў газу за гадзіну!

Засмечанасць атмасферы ва ўсіх раёнах горада Мінска значна перавышае дапушчальныя нарматывы. Нават на Ленінскім праспекце, ля Прывакзальнай плошчы, у парку Чалюскінцаў канцэнтрацыя сярністага і чаднага газу вельмі вялікая. А, як вядома, забруджанае паветра пагаршае мікраклімат, згубна ўплывае на зялёныя насаджэнні, помнікі архітэктуры. Газы, дым і пыл рэзка зніжаюць сонечную радыяцыю, адмоўна дзейнічаюць на здароўе людзей і асабліва дзяцей.

Устаноўлена, што ў населеных пунктах з брудным паветрам людзі часцей хварэюць на запаленне лёгкіх, бранхіт і іншыя хваробы, чым у населеных пунктах з чыстым паветрам.

Значыць, барацьба за чысціню атмасфернага паветра з'яўляецца адной з важнейшых народна-гаспадарчых праблем, першачарговай задачай паляпшэння ўмоў жыцця савецкіх людзей. На жаль, пра гэта забываюць кіраўнікі даволі многіх прадпрыемстваў, ведамстваў і арганізацый.

Вось, напрыклад, Мінскі завод ацяпляльнага абсталявання. Удзень і ўначы дымяць коміны гэтага прадпрыемства. Газы і курод атрутваюць усё наваколле. Дробныя часцінкі незгаранага паліва і металу пранікаюць у цэхі, у жылыя памяшканні, у сталовую, у заводскія радыўніцтва, асядаюць на дахі будынкаў. Гэтым пылам і сажаю дыхаюць рабочыя, інжынерна-тэхнічны персанал.

— Чым растлумачыць, што вы так бязлітасна ставіцеся да здароўя калектыву завода? Чаму не прымаеце захадаў? — спыталі мы ў дырэктара завода А. Сафронава.

— Да гэтага рукі не даходзяць. Усе заняты планам. Бо

Чалавек і прырода

за зрыў вытворчых заданняў нас ніхто не пахваліць, — пачуўся адказ.

Безумоўна, «хваліць» за невыкананне вытворчых заданняў не трэба. Але нельга ж за лічбавымі паказчыкамі не бачыць людзей. Тым больш, што поспех плана, поспех вытворчых заданняў вырашаюць людзі і пра іх трэба штодзённа клапаціцца.

У жніўні мінулага года за забруджванне атмасферы і вадаёмаў тав. Сафронаў быў аштрафаваны. Але, відаць, гэта не навучыла яго, бо інакш ён заняўся б устаноўкай на прадпрыемстве дыма- і газаўлоўнікаў.

Не лепшая справа з чысцінёй атмасфернага паветра на заводзе жалезабетонных вырабаў і асфальтабетону. На ўчастку змешвальных установак, напрыклад, засмечанасць перавышае дапушчальныя нормы ў... 500 разоў, а на адлегласці ў 200—250 метраў ад установак канцэнтрацыя пылу (па выніках лабараторных аналізаў) вышэйшая за дапушчальную норму ў 26 разоў, а сажы ў 60 разоў. Намечаныя тэрміны пераабсталявання змешвальных установак даўно мінулі, а практычна для ачысткі атмасферы нічога не зроблена.

— Пара закрыць гэтую «капцілку», — справядліва заяўляюць жыхары рабочага пасёлка.

Не толькі на ўскраіне, а і ў цэнтры Мінска развяліся «капцілкі». На вуліцы Валадарскага, побач з Драматычным тэатрам імя А. М. Горкага, штодзённа ў паветра ўзнімаецца чорнае воблака дыму. Гэта картаграфічная фабрыка (дырэктар В. Урусаў).

Засмечваюць паветра горада Мінска фабрыка імя Калініна, завод імя Мяснікова, півавараны завод і многія іншыя прадпрыемствы, якія ў свой час справядліва за гэта крытыкаваліся.

А якое становішча з санітарнай аховай атмасферы ў іншых гарадах рэспублікі? Не лепшае, а сям-там нават горшае.

Узяць, да прыкладу, Магілёў. У жылым квартале ля завода «Строммашына» вельмі моцна забруджана атмасфернае паветра. На заводах штучнага валакна, металургічным, пад'ёмнатранспартнага абсталявання, клеевым і іншых няма ўстановак па ачыстцы дыму і газу ад шкодных рэчываў.

Шмат дыму, гары і попелу выкідаецца ў атмасферу прадпрыемствамі горада Віцебска. Круглыя суткі дымяць коміны завода імя XXII з'езда КПСС. Сцены, дамы і нават вокны бліжэйшых будынкаў набылі ўжо цёмна-карычневы колер. А калі дадаць, што атмасферу забруджвае тытунёвая фабрыка, алейна-экстрактавы завод і кацельныя іншых прадпрыемстваў і арганізацый, карціна стане зусім непрыгляднай.

Не змагаюцца за чысціню атмасфернага паветра ў Гомелі, Оршы, Барысаве і іншых гарадах Беларусі.

Што ж трэба зрабіць для таго, каб паветра нашых гарадоў было чыстае?

Перш за ўсё забяспечыць няўхільнае выкананне Закону «Аб ахове прыроды ў Беларускай ССР», прынятага VI сесіяй Вярхоўнага Савета рэспублікі ў снежні мінулага года, у якім указваецца, што «ўтрыманне шкодных рэчываў у прамысловых і гаспадарча-бытавых выкідах у атмасферу, ваду і глебу не павінна перавышаць гранічна дапушчальных канцэнтрацый, устанаўліваемых з улікам інтарэсаў усіх галін народнай гаспадаркі і гігіенічных норм».

Ні ў якім разе нельга дапускаць, каб у эксплуатацыю ўводзіліся прамысловыя, бытавыя і іншыя аб'екты, калі яны не маюць ачышчальных збудаванняў ці сістэмы па ачыстцы паветра ад дыму, газаў і іншых шкодных рэчываў.

Было б карысным, па прыкладу іншых гарадоў краіны, у Мінску і абласных цэнтрах рэспублікі арганізаваць кантроль за захаваннем устаноўленых савецкім заканадаўствам правіл і палажэнняў па санітарнай ахове атмасфернага паветра. У гэтым напрамку павінна быць значна актывізавана дзейнасць органаў Міністэрства аховы здароўя рэспублікі і Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па ахове прыроды. Мэтазгодна ў Мінску і іншых буйных прамысловых цэнтрах мець адзін—два спецыялісты па ахове паветранага басейна. У апараце Саўнаргаса павінны быць работнікі, якія б адказвалі за гэтую важную справу.

А чаму б не разгарнуць спаборніцтва паміж прадпрыемствамі рэспублікі за чысціню атмасфернага паветра, прыкладна на такіх асновах, як за чысціню вадаёмаў? Беларускі савет прафесіянальных саюзаў, Саўнаргас БССР, міністэрствы і ведамствы павінны неадкладна разгледзець і вырашыць гэтае пытанне. Канкрэтныя мерапрыемствы па аздараўленню атмасферы трэба распрацаваць і зацвердзіць па кожнаму міністэрству, ведамству, прадпрыемству.

Для аздараўлення паветранай атмасферы гарадоў рэспублікі, на наш погляд, мэтазгодна забараніць будаваць індывідуальныя гаражы пасярод жылых кварталаў, а таксама запраўляць грузавы і пасажырскі аўтатранспарт этылавым бензінам у жылых кварталах гарадоў і рабочых пасёлкаў. Неабходна больш займацца азеляненнем гарадоў і населеных пунктаў, што з'яўляецца адным з важнейшых фактараў аздараўлення атмасферы. Трэба палепшыць санітарны стан вуліц, плошчаў, тратуараў, двароў, сквераў і паркаў.

Усімі гэтымі пытаннямі павінны штодзённа займацца гарадскія Саветы дэпутатаў працоўных, мясцовыя аддзяленні Беларускага таварыства аховы прыроды, прафсаюзныя арганізацыі, камсамол, уся наша грамадскасць.

І, нарэшце, тых гаспадарнікаў, кіраўнікоў прадпрыемстваў і арганізацый, якія груба парушаюць закон аб ахове прыроды, неабходна прыцягваць да строгай адказнасці. Без гэтага, як відаць, на дадзеным этапе не абысціся.

У выдатным дакуменце сучаснасці — Праграме КПСС — ёсць цудоўныя, глыбока гуманныя словы: усё для чалавека, усё ў імя чалавека. Камуністычная партыя, Савецкі ўрад нічога не шкадуюць для лепшага жыцця народа. Намечана шмат добрых мерапрыемстваў па паляпшэнню добраўпарадкавання гарадоў і іншых населеных пунктаў. І цяпер нам усім трэба забяспечыць здзяйсненне гэтых мерапрыемстваў, і чым хутчэй, тым лепш.

Калі мы хочам сказаць пра што-небудзь важнае, мы гаворым: «Патрэбна, як паветра». І гэта зусім правільна! Паветра нам патрэбна для жыцця, для працы, для адпачынку... Дык няхай жа неба над гарадамі будзе заўсёды чыстае і празрыстае! Няхай жа паветра будзе такое, каб кожны жыхар горада, выйшаўшы з дому і ўздыхнуўшы на поўныя грудзі, мог усклікнуць:

— Хараство якое!

Б. ПЯРКОЎСКІ.

Панарамы нашага жыцця... Іншы раз прызвычаішся да іх, прыглядзішся і ўжо не заўважаеш, які вялікі ці маленькі цуд тоіцца ў створанай рукамі людзей прыгажосці. Але аднойчы спынішся зачараванa і не адарвеш позірку... Так, вы не памыліліся і фотаапарат не перабольшыў: здымак гэты зроблен на набярэжнай Свіслачы ў Мінску. Толькі што прайшоў цёплы, летні дождж. Фота В. БАРАНОЎСКАГА.

ДРУГОЕ НАРАДЖЭННЕ КАРЦІНЫ

Вось яна ляжыць на стале. Здаецца, нельга дакрануцца да састарэлага ад часу палатна—яно можа рассыпацца на кавалкі. Даўно з карціны злез лак і ўся яна зацягнулася шызым налётам пылу. Яго не садзьмеш. Ён моцна ўеўся ў фарбы.

Пакуль што вельмі цяжка сказаць, хто аўтар карціны. Нават невядома назва яе. Удалося ўдакладніць, што яна напісана ў першай палове XVIII стагоддзя. На ёй —партрэт мужчыны. Але калі ўглядаешся ў гэту работу невядомага мастака, пераконваешся ў тым, што пісаў яе бясспрэчна таленавіты чалавек.

Неўдакладнена яшчэ канчаткова тое, як карціна трапіла ў фонды Дзяржаўнага мастацкага музея. Магчыма, што яе напаткаў лёс іншых беларускіх карцін: у гады Айчыннай вайны фашысты вывезлі ў Германію фонды музея. Потым пакрадзеныя палотны вярнуліся ў Беларусь. Мужчынскі партрэт быў не толькі запылены, але і падраны. І вось паўстала пытанне аб рэстаўрацыі невядомай карціны.

Рэстаўрацыя... Гэтая складаная работа займае іншы раз два і тры месяцы. Прыкладна столькі працуе над карцінай рэстаўратар Барыс Дзмітрыеў. Ён склаў падраныя кавалкі палатна, асцярожна, нібыта хірург, сшыў яго. Потым падклеілі новае палатно і нацягнулі яго на падрамнік. Але гэта толькі пачатак. Цяпер неабходна зняць увесь, можа, двухсотгадовы налёт пылу, кавалачкі лаку, пацямненні, якія ўтварыліся ад плямаў тлушчу. Зняць гэта неабходна рознымі растваральнікамі і хімікатамі. Прытым так, каб не папсаваць тонкі, таўшчынёй у 0,01 міліметра пласт фарбы. Ёсць яшчэ адна акалічнасць. У мінулых стагоддзях мастакі самі рыхтавалі фарбы. Склад некаторых з іх з'яўляецца таямніцай і да сённяшняга дня. Таму невядома, якімі кіслотамі можна апрацоўваць карціну. Вось чаму рэстаўратар яшчэ і даследчык, якому прыходзіцца кожны раз у новых абставінах сутыкацца з невядомым.

І вось літаральна па міліметрах ачышчаецца палатно. Ажываюць фарбы. Карціна перажывае сваё другое нараджэнне.

Работа над партрэтам мужчыны —не першая рэстаўрацыя Барыса Дзмітрыева. За апошнія два гады вернута жыццё многім цікавым палотнам вядомых мастакоў. Сярод іх—эцюд да карціны «Чытанне маніфеста» Мясаедава, «Партрэт Кутайсавай» Рокатава, «Нацюрморт» Хруцкага, «Сват» Пэна, эцюд да карціны «Збор вугалю» Касаткіна і іншыя. Наш фотакарэспандэнт Ул. Крук сфатаграфаваў Б. Дзмітрыева за рэстаўрацыяй невядомага мужчынскага партрэта.

СПЫНІШСЯ—ПЛЫННЮ АДГОНІЦЬ НАЗАД

(Заканчэнне. Пачатак на 2-й стар.).

ны характар — якую практычную карысць можа даць, скажам, перадавы вопыт.

Абменьвацца вопытам, пашыраць лепшыя працоўныя здабыткі надзвычай патрэбна і важна. Але для духоўнага росту моладзі гэтага надзвычай мала. Многія юнакі і дзяўчаты выказваюць пажаданне паслухаць цыкл лекцый аб выяўленчым мастацтве і музыцы. Другія прапануюць наладжваць дні адпачынку, стварыць своеасаблівыя маладзёжныя клубы, каб яны працавалі выключна на самадзейнасці, на ініцыятыве. Для іншых цікава ўдзельнічаць у дыспутах, спрачацца па пытаннях маралі, аб новых кнігах і фільмах. Усяго не пералічыш.

Сярод прапаноў моладзі няма такіх, якіх нельга было б здзейсніць. Усё можна зрабіць, калі сельская інтэлігенцыя возьме на свае плечы асноўны цяжар гэтай удзячнай работы.

НАСТАЎНІК вучыць дзяцей і ён не можа ставіцца абыякава да таго, кім увойдуць у жыццё яго выхаванцы — будуць яны працавітымі, цікаўнымі людзьмі ці дармаедамі і абібокамі.

А наогул у жыцці напаткаеш рознае. Вучыўся ў Дзмітровіцкай сярэдняй школе Георгій Гарбачук — сын мясцовага папа. Хлопец здольны, але сям'я, у якой ён рос, разбэшчвала яго душу. Кожнаму вядома, як цяжка перавыхоўваць чалавека, калі ў школе гаворыцца адно, а ў сям'і — зусім іншае. У дзявятым класе, у якім вучыўся Георгій, адзін ён не быў камсамольцам. Бацька катэгарычна забараніў.

Юнак перайшоў у дзесяты клас і па волі бацькі пакінуў вучыцца ў Дзмітровіцкай школе. Ён пераехаў у Брэст і паступіў вучыцца ў вячэрнюю школу. Былі ўсе падставы непакоіцца за яго лёс.

— Мы разумеем, чаму такія крутыя меры прыняў да сына поп Гарбачук, — расказвае дырэктар школы Піліп Ільіч Валуй.— Відаць было, што юнак усім сэрцам цягнецца да нашага жыцця, а бацьку было гэта не да спадобы.

Не прыйшоў у школу Георгій, і ўсе з палёгкай уздыхнулі. Ніхто цяпер не скажа, ніхто не абвінаваціць, што ў іх школе такі нялюдскі вучань. Сам жа дырэктар сцвярджае, што ў новым асяроддзі, дзе Георгія ніхто не ведае, зерні новага, што запалі ў яго душу, могуць завянуць, засохнуць.

Што ж будзе далей з юнаком, па якім шляху ён пойдзе? Ці выйдзе з яго попік, ці стане ён на шлях сумленнай працы? Нікога гэта ў школе ўжо не хвалюе.

Фармалізм, душэўная чэрствасць і абыякавасць — страшэнныя ворагі сельскага інтэлігента. Яны дрэнна ўплываюць на яго, адводзяць у бок ад магістральнай лініі жыцця. У адных усе душэўныя сілы паглынае ўласная гаспадарка, як гэта здарылася з урачом сельскай бальніцы ў Дзмітровічах Л. Язерскай, другія кідаюцца ў вір алкаголю. Зубны ўрач гэтай жа бальніцы А. Пашкевіч, каб нейкім чынам «зарабіць» лішнюю капейку на гарэлку, заняўся пратэзіраваннем. Гэта добра, калі чалавек авалодвае сумежнай прафесіяй. Дрэнна тое, што, набраўшы грошай у сваіх даверлівых пацыентаў, ён не выконвае заказы. Больш года хадзіла да зубнога ўрача бібліятэкарка Камянюцкага сельскага Дома культуры Т. Аўрамава і ніякіх вынікаў.

— Ніколі не думала, што інтэлігентны чалавек, урач, можа пайсці на такі нізкі ўчынак. Я ж верыла яму, — гаворыць Аўрамава.

А што можа быць страшней, як страціць веру ў чалавека. І ў сям'і А. Пашкевіч трымае сябе дэспатычна, нахабна. Цяжка жывецца яго дзецям і жонцы, настаўніцы В. Ганчаровай.

Дырэктар Дзмітровіцкай школы П. Валуй настроены аптымістычна. Лекцыйная прапаганда ў іх наладжана добра. За пяць месяцаў гэтага года настаўнікі прачыталі насельніцтву звыш 60 лекцый. Па колькасці, можа, гэта і няблага. А вось пра дзейснасць кожнага выступлення мала дбае партыйная арганізацыя школы. Ёсць факты, калі вучні ходзяць у царкву. Ды што вучні? Нават дырэктар сямігадовай школы Ф. Бачкароў на свае сямейныя святы запрашае псаломшчыка.

МЫ ПАВІННЫ дамагацца таго, каб удзел у грамадскім жыцці калгаса і саўгаса быў патрэбаю душы кожнага вясковага інтэлігента.

Заўсёды трымаюць ў курсе падзей чалавека газета, часопіс, кніга. Дружба з кнігай — абавязковая адзнака інтэлігента. З болем даводзіцца сёння гаварыць аб тым, што настаўнік усё яшчэ мала чытае. Бібліятэчныя фармуляры сельскага інтэлігента — нямыя сведкі абыякавага стаўлення да самага вялікага цуда на зямлі — кнігі. А калі ўжо і бярэ, напрыклад, літаратар кнігі ў бібліятэцы, дык часцей за ўсё толькі строга ў рамках школьнай праграмы. Далёка не ўсе настаўнікі Дзмітровіцкай і Кругельскай школ з'яўляюцца чытачамі сваіх школьных ці клубных бібліятэк, а ў раённай бібліятэцы яны наогул рэдкія госці.

Гэтая раўнадушнасць моцна трывожыць і непакоіць. Мо таму і здараюцца такія кур'ёзныя выпадкі, калі загадчык навучальнай часткі Дзмітровіцкай школы, выкладчыца беларускай мовы і літаратуры В. Высагродская не ведала, што ўся краіна рыхтуецца адзначыць 80-ю гадавіну з дня нараджэння Я. Купалы і Я. Коласа. Калі б зайшла Валянціна Фёдараўна ў бібліятэку Дзмітровіцкага сельскага Дома культуры, яна ўбачыла б там з любоўю зробленую вітрыну з твораў народных паэтаў. А ў школе — ні ў бібліятэцы, ні ў насценных газетах — нідзе не знайшла я адзнакі, што калектыў настаўнікаў і вучняў рыхтуецца да гэтай знамянальнай падзеі.

Дарэчы, у школьнай бібліятэцы пануе такі вэрхал, такі непарадак, што проста дзіву даешся. Патрэбнай кнігі тут пры ўсім жаданні не знойдзеш, бо стаяць яны не па аддзелах. І яшчэ кінулася ў вочы, што кніг тут надзвычай мала, няма навінак, большасць з іх набыта гадоў дзесяць назад. Надзвычай бедны аддзел беларускай літаратуры.

У бібліятэцы Кругельскай сярэдняй школы кніг значна больш. У маі там яшчэ вісеў плакат, які рэкамендаваў, што чытаць да Дня Савецкай Арміі. І таксама ні слова пра Коласа і Купалу. Выкладчыкі літаратуры не цікавяцца, што чытаюць іх вучні, не гутараць з імі аб прачытаных кнігах. У выніку поўнай бескантрольнасці вучні сёмых, восьмых і дзевятых класаў захапляюцца літаратурай, ад чытання якой ім пакуль што можна было б устрымацца. Вось літаратура, якая карыстаецца ў школьнікаў найбольшым поспехам: Нгуен «Зладзейка», Рэмарк «Тры таварышы», Заля «Дамскае шчасце», Брантэ «Джэн Эйр», Мапасан «Мілы друг», Драйзер «Джэні Герхард», Стэфан Цвейг «Пісьмо незнаёмкі», «Дваццаць чатыры гадзіны з жыцця жанчыны»...

У Камянецкім раёне працуе каля 160 выкладчыкаў рускай і беларускай літаратуры, а ўсіх настаўнікаў — 766, спецыялістаў сельскай гаспадаркі і ўрачоў — 80. А якую літаратуру выпісвае сабе сельская інтэлігенцыя? Тут ужо без лічбаў ніяк не абыдзешся. На ўвесь раён у чэрвені ідзе 54 экземпляры часопіса «Маладосць», 48 — «Полымя», 135 — «Беларусі», 74 — «Немана» і 76 экземпляраў газеты «Літаратура і мастацтва». Тут і індывідуальная і бюджэтная падпіска.

Не выпісваюць грамадска-палітычныя і літаратурна-мастацкія часопісы многія настаўнікі, урачы, аграномы, заатэхнікі. Не знойдзеш гэтых выданняў у школах і клубах. Дык як жа можна прапагандаваць дасягненні беларускай літаратуры і мастацтва, калі ў раёне днём з агнём не знойдзеш часопісаў? З такім становішчам змірыліся і аддзел народнай асветы (загадчык Я. Высоцкі) і аддзел культуры (загадчык І. Несцярэнка).

Агульнымі намаганнямі нам трэба дамагацца таго, каб сельскі інтэлігент быў самым паважаным, самым аўтарытэтным чалавекам на вёсцы. А гэтае права ён заваюе тады, калі будзе актыўна памагаць свайму народу, партыі здзяйсняць велічныя планы будаўніцтва камуністычнага грамадства.

Камянецкі раён.

Навіны з братніх краін

БУДАПЕШТ — НОВАСІБІРСК

На вагонах лаканічны надпіс: «Новасібірск, выстаўка». Днямі з Будапешта ў гэтых вагонах былі адпраўлены экспанаты для Венгерскай прамысловай выстаўкі ў Новасібірску.

Выстаўка, у якой прымуць удзел дзесяць знешнегандлёвых аб'яднанняў Венгерскай Народнай Рэспублікі, адкрыецца ў ліпені. Сібіракі ўбачаць на ёй абсталяванне для будаўнічай і горнаруднай прамысловасці, геафізічныя прылады, халадзільныя агрэгаты, аўтаматычныя лініі для харчовай прамысловасці.

«ЕВЕ» — ЧАТЫРЫ ГАДЫ

Не, «Ева» — гэта не імя дзяўчынкі. Так называецца першы польскі атамны рэактар, устаноўлены ў навуковым цэнтры ядзерных даследаванняў у Сверку, пад Варшавай. Нядаўна «Еве» споўнілася чатыры гады, і польскія вучоныя ўрачыста адзначылі яе дзень нараджэння.

— Наша «Ева», — сказаў нашаму карэспандэнту загадчык аддзела эксплуатацыі рэактара Ежы Александровіч, — займае першае месца ў Еўропе сярод рэактараў гэтага тыпу. «Ева» дала магчымасць польскім вучоным унесці свой уклад у ядзерную фізіку, гэту зусім новую для Польшчы галіну ведаў.

На першым польскім рэактары, пабудаваным з дапамогаю Савецкага Саюза, была зроблена вялікая колькасць эксперыментаў у галіне фізікі атамнага ядра.

Нядаўна ў «Евы» з'явілася «сястра» — другі польскі атамны рэактар, які назвалі «Ганнай».

НОВЫЯ ПАЛІ СІНЬЦЬЗЯНА

Сіньцьзян — Уйгурскі аўтаномны раён — адзін з самых засушлівых у Кітаі. Дзвесце міліметраў ападкаў за год... Дзесяцігоддзямі пуставала тут зямля. Але за апошнія чатыры гады рукамі патрыётаў-цалінnікаў у раёне ўзараны многія тысячы гектараў зямлі.

На ўчарашняй цаліне цяпер паспяхова вядуць гаспадарку каля 200 дзяржгасаў. Ваду для паліву цалінnікі бяруць з тысячы выкапаных імі калодзежаў і штучных вадаёмаў. Новыя дзяржгасы добра забяспечаны тэхнікай.

ЭКСПАРТ ЛЕКАВЫХ ТРАЎ

Румынская Народная Рэспубліка багатая лекавымі і пахучымі раслінамі. Больш 300 відаў такіх раслін штогод вывозіцца ў розныя краіны Еўропы, Амерыкі і Азіі.

Сёлета падпісаны кантракты на пастаўку лекавых траў і кветак больш чым у 30 краін, у тым ліку ў Англію, Францыю, Канаду, Індыю. Найбольшая колькасць заказаў паступіла ад гандлёвых фірм ФРГ і Злучаных Штатаў.

Румынскія калектыўныя сельскія гаспадаркі пастаянна пашыраюць плошчы пад лекавыя культуры. На палях краіны вырошчваюцца чырвоныя макі, базілікі, касачы і іншыя каштоўныя лекавыя расліны.

АДН.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. І. БУТАКОЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, В. Ул. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), М. Г. ТКАЧОЎ, І. З. ШАРАХОЎСКІ, І. Б. ШАЦІЛА, Р. Р. ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск

Адрас рэдакцыі: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара—3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры—3-22-04, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу

АТ 13162.

Друкарня выдавецтва «Звязда».